

TR831 Samsun İli HAYVANCILIK SEKTÖRÜ ÜRETİM, SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mustafa ALTINDEĞER
Ziraat Mühendisi

Burhan HEKİMOĞLU
Ziraat Mühendisi

Samsun Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
Nisan / 2017

İÇİNDEKİLER

1. Büyükbaş Hayvan Varlığı	1
2. Sorunlar ve Çözüm Önerileri	6
3. Küçükbaş Hayvan Varlığı	8
4. Kanatlı Hayvan Varlığı	9
4.1. Dünya-Türkiye Kanatlı Eti Üretimi	9
4.2. Dünya Yumurta Tavukçuluğundan Bazı Veriler	13
4.3. Türkiye'de Yumurta Tavukçuluğu	17
4.4. Türkiye Yumurta Üretimi	18
4.5. Samsun Yumurta Üretimi	20
4.6. Sonuç	22
5. Arıcılık	23
5.1. Samsun'da Arıcılık	25
5.2. Samsun İli Arıcılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri	27
5.3. Sonuç ve Değerlendirme	31
6. Süt Üretimi	31
7. Et Üretimi	34
8. Et ve Süt Sektöründe Sorunlar ve Çözüm Önerileri	36
9. TR83 İlleri Hayvan Varlığı	39
10. TR83 İlleri Süt Üretimi	41
11. TR83 İlleri Kırmızı Et Üretimi	43
12. Sorunlar ve Çözüm Önerileri	44
Kaynaklar	48

Önsöz

Gelişen ve değişen dünyada insanoğlunun geçmişte var olan, bugün yaşanan ve gelecekte de hissedilecek önemli ve değişmez sorunlarının başında yeterli ve dengeli beslenme gelmektedir. Bu olgu söz konusu olduğunda, hayvansal ürünler taşıdıkları biyolojik özellikleri nedeniyle vazgeçilmez ve diğer besin maddeleri ile ikame edilemez bir konumdadır.

İnsan beslenmesinde en değerli ürün grubunu hayvansal kökenli ürünler oluşturmaktadır. Bu ürünlerden elde edilen hayvansal proteinlerin yerini başka bir madde dolduramamaktadır.

Bugün, temel olarak hayvancılığa dayalı; yem sanayi, et ve mamulleri sanayi, süt ve mamulleri sanayi, dericilik ve tekstil sanayileri, veteriner ilaçları ve hayvancılık ekipman sanayileri yeni istihdam alanları yaratmakta, hayvancılığa girdi sağlamak ve hayvansal ürünlerin işlenmesiyle katma değer yaratmaktadır.

Gelişmiş ülkeler gibi Ülkemizde; ulusal üretimde istikrarı sağlamak amacıyla, bitkisel ve hayvansal üretimi daha akılcı ve ekonomik politikalarla desteklemeye başlamıştır. Gelişmiş ülkeler gibi bizim ülkemizde isabetli üretim ve destekleme politikaları sayesinde elde edilen üretim artışı ile önemli bir dış satımcı ülke konumuna gelmeyi hedeflemektedir.

İlimiz bölge tarımına, sanayicisine ve yatırımcılarına önemli katkı sağlayacak olan bu çalışmanın ülkemiz tarımına hayırlı olmasını diliyorum.

Nail KIRMACI
İl Müdürü V.

1. Büyükbaş Hayvan Varlığı

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye'nin hayvan varlığı önemli değişimlere uğramıştır. 1970'li yıllara kadar hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin tamamına yakını, yerli ırk hayvanlarla ve doğal otlaklarda yapılan mera hayvancılığı şeklinde sürdürülmüştür.

Hayvanlar kış aylarında kuru ot, saman ve kısıtlı kesif yem ile yaşam payı oranında beslenmiş, diğer zamanlarda ise doğal meralarda otlatılmıştır.

1980 yılına kadar Türkiye bu potansiyeli çok iyi değerlendirmiş ve hayvan varlığı sürekli artış göstermiştir. 2000 yılından itibaren ise yapılan devlet desteklemeleri ve teşvikler sayesinde büyük ölçekli hayvancılık tesis sayılarında önemli ölçüde artış olmuştur. Ancak işletmelerde halen tam olarak geçimlik düzeyden ticari düzeye geçilememiştir.

Üretim ve ticari değeri bakımından sığırın önemi büyüktür. Türkiye'de de ekonomik anlamda hayvancılık faaliyetinin önemli bir kısmını büyükbaş hayvan yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Ancak hayvan varlığı bakımından küçükbaş hayvan varlığının büyükbaş hayvan varlığının 2 katından fazla olduğu görülmektedir.

Türkiye'de büyük baş hayvancılık denildiğinde sığır cinsi

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

hayvanları yetiştiriciliği akla gelir. Manda ise istatistikî verilerde yer almakta idi. Son zamanlarda manda ile ilgili ıslah ve yetiştiriciliğine dair projelerin gündeme alınmasıyla büyük baş hayvancılık içinde yerini alır hale gelmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumunun 2015 yılı verilerine göre büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %0.8 azalırken küçükbaş hayvan sayısı ise %1.1 arttı. 2015 yılı TÜİK verilerine göre 14.127.837 adet büyükbaş, 41.924.100 adet küçükbaş, 316.332.446 adet kanatlı ve 7.709.636 adet arı kovanı vardır. Samsun alt bölge illeri içinde en fazla büyük baş hayvana sahip iken küçükbaş hayvan sayısı bakımından ise 309.371 küçükbaş ile Tokat ili ön sıradadır.

2015 TÜİK verilerine göre Türkiye'deki toplam 14.127.837 adet büyükbaş hayvanın 310.849'u Samsun ilinde yer almaktadır. Bu, Türkiye genelinde %2,20'lik bir pay anlamına gelmektedir. İl genelindeki büyükbaş hayvanların 208.104'ü (%66.94'ü) I. Alt Bölgede yer almaktadır. Bu durum, çayır ve mera alanlarının yoğun olarak bu alt bölgede bulunması, Bafra ve Çarşamba ovalarının da bu alt bölge sınırları içinde yer alması ile açıklanabilir.

Samsun'da, genellikle holstein, montofon, simental ve jersey

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

ırkları ve bunların melezleri hakimdir. İç kesimlerde holstein, montofon ve simental ırkları ve bunların melezleri yaygın iken, sahil kesimlerde önemli miktarlarda jersey ve jersey melez hayvanlar da bulunmaktadır. Bu 4 ırk kendi aralarında karşılaştırıldıklarında, holstein ırkı ve melezlerinin diğerlerine nazaran daha yaygın olduğu gözlemlenebilir.

Diğer yandan, Samsun ilindeki büyükbaş hayvan varlığının değişimi incelendiğinde özellikle 2000-2010 yılları arasında düşüşler yaşandığı göze çarpmaktadır. Samsun'da 2000 yılında 345.170 olan büyük baş hayvan varlığı ancak 2012 yılında 368.600'e çıkabilmiştir. 2015'te ise 310.849'a düşerek yine 2000 yılındaki seviyenin altına gerilemiştir. Bu düşüşte özellikle yerli ırk sığırların sayısının azaltılıp üreticilerin tercihleri doğrultusunda; et ve süt verimi yüksek ırkların çoğalması etkili olmuştur. 2000'li yıllara kadar diğer ırklardan daha fazla sayıda bulunan yerli sığırlar 2000'lerden itibaren sayıca melez sığırların altına düşmüş ve melez sığırların sayısında hissedilir artış olmuştur. Ülkemizin her yerinde olduğu gibi ildeki manda sayısı son 15 yılda azalmıştır. Ancak son yıllarda ilimizde manda sayısı yapılan desteklerle ve projelerle artış eğilimine girmiştir

Ülkemizdeki manda varlığı son yıllarda büyük bir gerileme içerisine girmiştir. Nitekim 1998 yılı verilerine göre, Türkiye'de 176.000 baş manda bulunurken, 2010 yılı içerisinde yaklaşık yarı

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

yarıya azalarak 84.726'ya gerilemiştir. Azalma bu hızda devam ettiği takdirde, ülkemizde manda nesli yok olma telhisi ile karşı karşıyadır. Bu azalışa dur demek ve hatta yurt genelindeki popülasyonu arttırmak üzere, 2008 yılından itibaren anaç mandalar da hayvancılık desteklemeleri kapsamına alınmıştır. Samsun, manda varlığı bakımından incelendiğinde, 17.043 baş manda ile Türkiye'deki toplam manda varlığının %12.74'ünü oluşturmaktadır. Bu özelliği ile Samsun İli, sadece bölgede değil, ülke genelinde de ilk sıralarda yer almaktadır. İldeki manda varlığının %60'ı Kızılırmak Deltası içerisinde yer almaktadır.

Samsun'da bir yandan suni tohumlama faaliyetleri artırılmaya, diğer yandan İl genelindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerine yönelik olarak yapılan gebe düve dağıtımlarına devam edilmektedir. İlin mevcut hayvan varlığı ve ırk dağılımları incelendiğinde suni tohumlamanın yeterli olduğu da söylenemez. Nitekim ildeki toplam sığır varlığının yaklaşık 1/3'ünün boğa altı hayvan olduğu düşünülürse, boğa altı hayvan varlığının ancak %40'ının suni tohumlama yöntemi ile tohumlandığı söylenebilir. Böyle düşünüldüğünde, bu rakamların en azından %60-70'lere çıkartılması, ıslah çalışmalarıyla sağlanan genetik iyileşmeyi arttıracaktır. Yapılan eğitim ve yayım çalışmalarının yanında, yetiştiricilerin bilinçlenmesi, hayvancılığın desteklenmesi amacıyla verilen anaç sığır desteklemesi ve suni tohumlamadan doğan buzağı desteklemesi, il genelinde, suni tohumlama yapılan hayvan sayısındaki artışlara katkıda bulunacaktır.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

2000-2015 Yılları Arası Hayvan Irkları ve Sayıları

Cinsi		2000		2005		2010		2012	
		Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye
B.B	Kültür	34870	1806000	32797	2354957	60749	4197890	82874	5679484
	Melez	158510	4738000	140677	4537998	155379	4707188	180765	5776028
	Yerli	132120	4217000	108802	3633485	66365	2464722	90920	2459400
Toplam Sığır		325.500	10.761.000	282.276	10.524.940	282.493	11.369.800	354.559	13.914.912
Manda		19.670	146000	13467	104965	11380	84726	14041	107435
Toplam Büyükbaş		345.170	10.907.000	295.743	10.629.905	293.873	11.454.526	368.600	14.022.347
Küçükbaş	Koyun	276350	28492000	187671	25304325	132854	23089691	183972	27425233
	Keçi	14210	7201000	10718	6517464	12615	6293233	20002	8357286
Toplam Küçükbaş		290560	35693000	198389	31821789	145.469	29832924	203974	35782519
Kanatlı		3635200	264450658	1964655	322917207	2715903	238972961	3241295	257505341
Arı Kovanı		83928	4267123	78133	4590013	71618	5602669	76286	6348009

Cinsi		2013		2014		2015		
		Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun %
B.B	Kültür	78669	5954333	65.834	6.139.810	70.287	6.385.343	1.10
	Melez	168130	6112437	168.732	6.005.089	160.257	5.733.803	2.80
	Yerli	83642	2348487	74.633	1.977.948	63.262	1.874.925	3.37
Toplam Sığır		330.441	14.415.257	309.199	14.122.847	293.806	13.994.071	2.09
Manda		14324	117591	16.483	121.826	17.043	133.766	12.74
Toplam Büyükbaş		344.765	14.532.848	325.682	14.244.673	310.849	14.127.837	2.20
Küçükbaş	Koyun	178029	29284247	178726	31115190	182.866	31.507.934	0.58
	Keçi	20019	9225548	21560	10347159	21.302	10.416.166	0.20
Toplam Küçükbaş		198048	38509795	200286	41462349	204.168	41.924.100	0.48
Kanatlı		2542862	270202034	3223922	298029734	4.496.834	316.332.446	1.42
Arı Kovanı		78526	6641348	79367	7060973	77.677	7.709.636	1.00

2. Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Samsun'da büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın sorunları, ülke genelindeki sorunlara benzerlik göstermektedir. Ancak hayvancılığı gelişmiş bölge ve illere göre Samsun'da sektöre ait tarımsal alt yapının daha az gelişmesi, İlin coğrafi yapı ve nüfus dağılımındaki farklılıklar, sorunlarda da bazı farklılıkları beraberinde getirmektedir. İlde bu alanda görülen başlıca sorunlar şunlardır:

1. Samsun'da en önemli sorunlarda birisi pazarlamadır. Nitekim yetiştiriciler ürettikleri sütlerin pazarlanması noktasında ciddi sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Benzer sıkıntılar, kasaplık olarak yetiştirilen hayvanların pazarlanmasında da yaşanmaktadır. Bu sorun şüphesiz sadece Samsun'a özgü bir sorun değildir. Ancak gelişmiş diğer illerle kıyaslandığında Samsun'daki et ve süt işleme tesislerinin hem sayı olarak hem de kapasite olarak yetersiz olması, bu sorunu Samsun'da daha ciddi boyutlara getirmektedir. Bu konudaki sıkıntıların çözümüne katkıda bulunmak üzere İldeki entegre et ve süt işleme tesislerinin hem sayı hem de kapasite olarak artırılması, özelde Samsun ve Bölge, genelde Ülke hayvancılık sektörüne katkıda bulunacaktır.

2. Ülkemizde genel bir sorun olarak, yem fiyatları yüksektir. Nitekim Ülkemizde 1 kg fabrika yemi fiyatı, hemen hemen 1 kg süt fiyatına eşdeğerdir. Oysa hayvancılığı ileri olan ülkelerde bir kg süt fiyatı 3-4 kg yem fiyatına eşdeğerdir. Bunun yanında zaman zaman yem hammaddelerinde, özellikle de kaba yem temininde sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Öyle ki bazı dönemlerde 1 kg buğday samanının fiyatı bile, 1 kg karma yem fiyatına ulaşabilmektedir. Bu durum da doğal olarak verimliliği ve ekonomik kazancı düşürmektedir.

3. Ülkemizin ve aynı zamanda Samsun'un bir diğer ciddi sorunu kaliteli kaba yem üretim sorunlarıdır. Son yıllarda yem bitkilerine verilen desteklemeler ile bu sorunun çözümünde önemli mesafeler alınmış ama yeterli olmamıştır. Karma yemlerin pahalı olmasından dolayı kısıtlamalara gitme eğiliminde olan işletmelerde, birde yetersiz ve kalitesiz kaba yem kullanımı, hayvanların bütünüyle yetersiz beslenmesine neden olmaktadır. Bu yetersizlikleri kısmen de olsa ortadan kaldırmak üzere, yem bitkilerine verilen desteklemelere artırılarak devam edilmelidir.

4. İlde kültür ırkı sığır popülasyonu genellikle; holstein, esmer, simental, jersey ve bunların melezlerinden oluşmaktadır. Bir işletmede tek bir ırk olabildiği gibi, farklı ırkları bir arada barındıran işletmeler

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

de mevcuttur. Bunun yanında Bölgede ve İlde yaygın olarak yetiştiriciliği yapılan jersey ırkı, süt verimi ve sütteki yağ verimi bakımından tercih sebebi olsa bile bu ırkın et veriminin düşük olması yetiştiriciliğinde dezavantaj oluşturmaktadır.

5. Ülkemizde hayvan sayıları, tarımda gelişmiş ülkelerin birçoğundan fazla olmasına rağmen, birim hayvan başına elde edilen verim miktarı oldukça düşüktür. Bugün sığır varlığımızın %30-40'ı düşük verimi yerli ırklardan oluşmaktadır. Son yıllarda verilen teşviklerle birlikte, suni tohumlama yapılan hayvan sayısında ciddi artışlar sağlanmış olsa bile, kullanılan spermaların kaliteleri konusunda tereddütler olması ve uygulama ücretlerinin de yüksek olması, yetiştiricileri tabi tohumlama yaptırmaya sevk etmektedir. Bu nedenle, piyasada kullanılan tüm yerli ve yabancı spermaların kaliteleri konusundaki tereddütleri giderecek önlemler alınmalıdır. Bunun yanında sun'i tohumlama yaptırmayı özendirerek teşvik ve desteklemelere devam edilmelidir.

6. İl genelinde hayvancılık işletmeleri, genellikle küçük kapasiteli işletmelerden oluşmaktadır. Bu durum rantabiliteyi ve üretilen ürünlerde kaliteyi düşürmektedir. Ekonomik büyüklüğe sahip işletme sayısının artması, sektörün gelişmişliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle et ve süt işleme sanayinin gelişmesi sektöre önemli katkılar sağlayacaktır.

7. İl genelinde sokak sütçülüğü de yaygındır. Bu durum ne yazık ki ülkemizin düzenleme ve uygulamada zorluk çekilen en önemli sorunlarından birisidir. Kuralları olmayan veya uygulanamayan Sokak sütçülüğünün yaygın olması yatırımcı için çok ciddi çekince oluşturmaktadır.

8. İşletmelerin çok büyük bir kısmında barınaklar da istenilen kriterlere uygun değildir. Barınak koşullarındaki yetersizlik hayvanlarda çeşitli sağlık sorunlarına neden olmakta ve dolayısıyla da verimlilik düşmektedir.

9. İlde, yaygın olmamakla birlikte, alınan bütün önlemlere rağmen, görülen bazı hayvan hastalıkları da üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

10. İlde çayır ve mera alanları yetersiz, aynı zamanda kapasitesinin üzerinde otlatılması, bu alanlardan yeterince verim alınamamasına neden olmaktadır.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Samsun İli, Amasya, Çorum ve Tokat illeri ile karşılaştırıldığında, büyükbaş hayvan varlığı bakımından ilk sırada; küçükbaş hayvan varlığı bakımından ise son sırada yer almaktadır. Bu durum Samsun'da, B.B. hayvansal üretim alanında büyük bir potansiyel olduğunu göstermektedir. İlde tarım ve hayvancılık alanında yapılacak olan yatırımlar, Özellikle Et ve Süt ürünleri işleme ve paketlenme sanayi yatırımları sektörün gelişmesine daha fazla katkıda bulunacak ve bu gelişme ekonomik refahı yükseltecek ve kalkınmayı hızlandıracaktır.

3. Küçükbaş Hayvan Varlığı

Ülkemizin ekolojik koşulları küçükbaş hayvancılığa uygun olup; hayvansal ürünlerin başta AB ülkeleri olmak üzere dış pazarlarda rekabet gücünün yüksek olduğu da bir gerçektir. Koyun ve keçiler verimsiz meralarla nadas, anız ve bitkisel üretime uygun olmayan, başka türlerin yararlanamadığı alanları değerlendirerek et, süt, yapağı, kıl ve deri gibi ürünlere dönüştürülebilme yeteneğine sahip olmaları nedeniyle ülkesel et açığının kapatılmasında özel bir öneme sahiptir. Dünyada yılda yaklaşık 1 milyar koyun ve keçi kesilmekte ve 14 milyon ton et üretilmektedir. Koyun eti üretiminde Çin, Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiltere önde gelen ülkelerdir.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye küçükbaş hayvancılığı; büyük oranda düşük verimli yerli ırklardan oluşan popülasyonu, ağırlıklı olarak otlatmaya dayalı besleme koşulları ve sınırlı girdi ile üretimin hedeflendiği ekstansif bir yapıya sahiptir. Sektörün bu özelliklerine; işletmelerin küçük ve cılız bir yapıya sahip olması, girdi temini, ürün pazarlama ve değerlendirme olanaklarının yetersizliği, buna bağlı olarak üreticinin pazar fiyatından düşük pay alması, üretimin büyük ölçüde geçimlik olarak yapılması da eklenebilir.

1990 yılında 40 milyon başın üzerinde koyun ve 10 milyon baş dolayındaki keçi sayısı zaman içerisinde önemli ölçüde azalmıştır. 2000 yılında 28.492.000 baş olan koyun sayısı 2012 yılında 27.425.233'e, 2015 yılında 31.507.934'e ulaşmasına rağmen doksanlı yıllardaki sayısını henüz yakalayamamıştır.

2015 TÜİK verilerine göre Türkiye'deki toplam 41.924.100 adet küçükbaş (koyun/keçi) hayvanın 204.168 adedi (%0.04) Samsun ilinde yer almaktadır. 2000 yılında 290.560 olan küçükbaş hayvan sayısı 2015 yılında 204.168'e gerilemiştir. Samsun'da küçükbaş hayvan yetiştiriciliğindeki seyir Türkiye genelinden farklı değildir. Hayvan sayısı 150-200 bin aralığında değişim göstermiştir.

Samsun'da, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiricileri arasında birlik ve dayanışma sağlamak, yetiştiricileri eğitmek, üretilen ürünlerin pazarlanması ve değerlendirilmesine yardımcı olmak ve araştırma kurumlarının planlayacağı ıslah çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla, damızlık sığır, damızlık koyun-keçi ve damızlık manda yetiştiricileri birlikleri de faaliyet göstermektedir.

4. Kanatlı Hayvan Varlığı

4.1. Dünya-Türkiye Kanatlı Eti Üretimi

FAO kaynaklarına göre 2014 yılı dünya et üretimi 311.6 milyon ton dur. 2030 yılı öngörülleri ise bunun 376 milyon ton olacağı yönündedir. Dünya et üretiminde kümes hayvanları eti 2030 yılında en fazla üretilen et konumuna geçecektir. Dünyada, 2000 yılında 68,7 milyon ton olan kanatlı eti üretimi %58 artışla 2014 yılında 108,7 milyon tona ulaşmıştır. Dünyada, 2000 yılında 58,5 milyon ton olan tavuk eti üretimi %62 artışla 2014 yılında 95,3 milyon tona ulaşmıştır. Dünyada, piliç eti üretimi ise 2014 yılında 87,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında üretilen kanatlı etinin %88'i tavuk eti, tavuk etinin %92'si piliç etidir.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kanatlı sektörü, hayvancılıkta Türkiye'nin dünyada rekabet edebildiği neredeyse tek alan durumunda olup, hayvancılık ihracatı %99 oranında bu sektör tarafından yapılmaktadır. Ancak, Türkiye, kanatlı sektöründe damızlık temininde büyük oranda dışa bağımlıdır. Nitekim damızlık tavuk yumurtası ile civciv ihtiyacı ithalat ile karşılanmaktadır. Dış ticarete önemli bir kalem olan damızlık tavuk yumurtası ihracatı, damızlık yumurtası ithalatının miktar olarak yaklaşık 8, değerinin ise 2 katı kadardır. Etçil damızlık tavuk yumurtası ile civciv ihtiyacı ithalatını önlemek amacıyla Bakanlığımız 2017 yılında ilk yerli etçil anaç tavuğun piyasaya sürüleceğini açıklamıştır.

Türkiye Kanatlı Eti Üretimi (ton)

Yıllar	Piliç Eti	Hindi Eti	Köy ve Yumurta Tavukları, Diğer Kanatlı Eti	Toplam
1990	162.569	-	54.190	216.759
1995	313.154	2.646	101.739	417.539
2000	662.096	23.265	67.021	752.382
2001	592.567	38.991	41.813	673.371
2002	620.581	54.582	60.043	705.206
2003	768.012	34.078	51.255	853.345
2004	940.889	46.248	58.295	1.045.432
2005	978.400	53.530	52.850	1.084.780
2006	945.779	45.750	40.250	1.031.779
2007	1.024.000	33.000	55.000	1.112.000
2008	1.162.000	35.000	57.000	1.254.000
2009	1.184.000	28.000	60.000	1.272.000
2010	1.423.000	33.000	62.000	1.518.000
2011	1.626.000	31.200	72.000	1.729.200
2012	1.714.000	45.400	80.000	1.839.400
2013	1.791.000	44.000	88.500	1.923.500
2014	1.942.000	52.800	94.000	2.088.800
2015	1.982.000	55.500	77.100	2.114.600

Kaynak: BESD-BİR, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sektörün hem et ve hem de yumurta ihracatında rekabet edebilirliğini etkileyen en önemli sorunlar damızlık ve yem gibi ana girdilerinde dışa bağımlı olması, avian influenza gibi hastalıklar sebebiyle gerek yerli, gerekse dış piyasada talebin göreceli azalması ve Türkiye’de avian influenza’ya bağlı insanlardaki vakalarda ölümlerin görülmesinin bazı olası pazarların önünü tıkamasıdır. Dünya tavuk eti üretiminde Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Brezilya açık ara öndedir. Türkiye ise 10. sırada yer almaktadır. Türkiye kanatlı eti üretimi 2015 yılında 2.114.600 ton olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı kanatlı eti üretimi, 2014 yılına göre %1.2 artış gösterdi. Kanatlı eti üretimi 2000-2014 yılları arasında 9,75 kat artmıştır. Kanatlı eti üretimi içinde piliç eti üretimi 2015 yılında 1.982.000 ton olmuştur. 2015yılı piliç eti üretimi, 2014 yılına göre %2.05 artış gösterdi. Piliç eti üretimi 2000-2015 yılları arasında 12,19 kat artmıştır.

Türkiye kanatlı eti üretiminin %93’ünü piliç eti oluşturmaktadır. Türkiye’nin 2014 yılı büyümesi %2.9 olarak gerçekleşmiştir. Kanatlı eti sektörü ise %8,8 büyüme gerçekleştirmiştir. Sektörün üretim ve ihracat artışındaki başarısı tartışılmaz. BESD-BİR’in 2030 yılı projeksiyonuna göre piliç eti üretiminin 3,95 milyon tona, kanatlı eti üretiminin 4,26 milyon tona, hindi eti üretiminin ise 107,8 bin tona ulaşması hedeflenmektedir.

Türkiye Kanatlı Eti İhracatı (ton)

Yıllar	Tavuk	Hindi	Diğer	Ayak	İşlenmiş	Toplam
2001	12.286	341	-	11.790	-	24.417
2002	6.757	464	-	12.779	-	20.000
2003	8.381	823	-	15.818	-	25.002
2004	11.096	615	-	17.339	-	29.050
2005	28.627	1.983	-	15.710	-	46.320
2006	18.812	319	-	18.971	-	38.102
2007	24.824	767	-	26.165	-	51.756
2008	47.895	1.297	-	30.660	-	79.852
2009	81.632	953	3	32.511	-	115.099
2010	104.106	1.036	-	35.232	10.870	151.243
2011	195.937	2.081	344	36.633	12.866	247.861
2012	269.032	3.737	953	31.159	21.368	326.249
2013	322.429	6.741	529	42.039	23.955	395.694
2014	353.123	8.227	264	45.464	23.466	430.544
2015	294.128	5.522	428	41.733	17.411	359.223

Kaynak: DTM ve İhracatçı Birlikleri, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kanatlı hayvanlar içinde tavukçuluk sektörü gerek Türkiye, gerekse de Samsun ilinde önemli yer tutmaktadır. Samsun ili özelinde değerlendirecek olursak tavukçuluk hem et üretimi, hem de yumurta üretimine aynı derecede önem verilerek gerçekleştirilmektedir.

Toplam kümes hayvanı sayısının %54'ünü et tavuğu, %44'ünü yumurta tavuğu oluşturmaktadır. 2015 yılı itibariyle Samsun genelinde 1.429.480 adet yumurta tavuğu, 2.990.999 adet et tavuğu bulunmaktadır. Tavuk dışında Samsun ilinde kaz, hindi ve ördek de yetiştirilmekte, fakat toplam kümes hayvanı sayısının ancak %2'sini oluşturmaktadır. Samsun son yıllarda organik yumurta ve piliç eti üretiminde adını duyurmaya başlamıştır. Bu gün tarımsal üretim ve gıda sektöründe Ülkemizin cirosu en büyük firmaları, kanatlı entegre firmalarıdır. Kanatlı sektörü ülkemiz tarımı içinde en hızlı gelişen ve en güçlü sektörlerden biri haline gelmiştir. Kanatlı sektörü hem iç hem de dış piyasadaki dalgalanmalardan çok çabuk etkilenebilmektedir.

Türkiye'ye komşu ülkelerin yaşadıkları iç karışıklık ihracatımızı olumsuz etkilemektedir. Sektörün yeniden canlanması için ülkesel olarak tek pazara bağımlılıktan kurtulup pazar çeşitlendirmesine gitmelidir. Tarım ve kırsal kalkınmayı destekleme

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

kurumunun verdiği hibe desteklerle sektör hem teknolojisini geliştirdi hem de iş imkânları sağladı. Samsundaki üretici firmalar tarafından piyasaya sürülen ürünler, tamamen hijyenik koşullarda, yeni teknolojik imkanlar kullanılarak ve kaliteli şekilde hazırlanmaktadır.

Ülkemiz ticari tavuk eti ve ticari tavuk yumurtası üretiminde kendine yeter olup, üretim fazlasını ihraç etmektedir. Türkiye dünya piliç eti ticaretinde 4. sırada. Hedef ABD ve Brezilya'nın ardında üçüncülüktür. 2014 yılı kanatlı eti ihracatı 431 bin ton ve 700 milyon Amerikan Doları olarak gerçekleşti. 2015'te ise kanatlı eti ihracatında önemli bir düşüş yaşanmış (%16) ve 359.223 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye, kanatlı sektöründe Dünya ticaretinde %4,1 paya sahip. Samsun'dan başta Irak ve Bileşik Arap Emirliklerine olmak üzere Gürcistan ve Azerbaycan'a bütün ve dondurulmuş tavuk ihracatı yapılmakta. Bunun yanında Gürcistan'a Yarka Hong Kong'a dondurulmuş tavuk bacağı ihraç ediyoruz. 2015 yılında Samsun'dan kanatlı sektöründe 5.617.263\$ ihracat gerçekleşmiştir.

4.2. Dünya Yumurta Tavukçuluğundan Bazı Veriler

2008 yılında başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan küresel kriz, bireyleri ekonomik harcamalar yapmaya yönlendirmiş ve tüm sektörlerde olduğu gibi et sektörünü de oldukça etkilemiştir. Yapılan araştırmalar, krizin bu sektördeki etkiyi en az kanatlı hayvan eti üzerinde olduğunu göstermektedir. Ancak sektördeki tüm olumlu gelişmeler üreticileri farklı sorunlarla uğraşma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Ne yazık ki günümüzde yem maliyetleri ve dalgalı kur önceden tahmin edilememektedir. Sorun, üreticilerin en önemli hammaddesi olan yemden başlamaktadır.

Avrupa Komisyonu tarafından yakın zamanda yapılan bir araştırmaya göre, tüm dünya üzerinde hasadı yapılan toplam tahıl miktarının üçte biri hayvanları beslemek için kullanılmaktadır. Yem fiyatları iklimsel koşullara ve bu koşulların tahıllar üzerindeki etkisi ile de değişmektedir. Bunun yanında üreticiler, enerji girdilerindeki ve kullanım suyundaki maliyet artışı ile de mücadele etmek zorundadırlar.

Ekonomist Paul Aho'ya göre kanatlı hayvan eti ve yumurta üretimi 2050 yılına kadar yıllık 160 milyon tondan 300 milyon tona kadar çıkacak ve bu artışın çoğu Asya, Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Latin Amerika'daki orta gelirli ülkelerde olacaktır. Bu artış için 150 milyon ton tavuk, 10 milyon ton hindi ve 136 milyon ton yumurta

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

gerekmektedir. Ancak, dünyadaki kanatlı hayvan eti ve yumurta tüketimi sadece nüfus yoğunluğu ya da gelirle değil aynı zamanda gıda fiyatları ile yem maliyetleri ile etkilendiği unutulmamalıdır.

FAO verilerine göre 2015 yılı dünya yumurta üretimi 70.400.000 ton dur. Dünya Yumurta üretiminin çok büyük bir kısmını Çin tek başına gerçekleştirmektedir. 2015 yılında Çin 24.8 milyon ton yumurta üretmiştir. Bunu ABD, Hindistan ve Japonya izlemektedir. Yumurta üreten ülkeler arasında ilk 5 ülke 64 milyon ton olan dünya yumurta ihtiyacının yarısının karşılayabilecek güce sahiptir. FAO'ya göre Çin'in yıllık yumurta üretimini 2020 yılına kadar 34.2 milyon tona çıkaracaktır. Buna rağmen mevcut eğilimler dünya yumurta ticaretinin gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru yöneldiğini göstermektedir.

Seçilmiş 10 Ülkenin Yumurta Üretimi

Sıra	Ülke	Miktar (ton)
1	Çin	24.800.000
2	ABD	5.600.000
3	Hindistan	3.800.000
4	Japonya	2.522.630
5	Meksika	2.516.000
6	Brezilya	2.200.000
7	Endonezya	1.220.000
8	Türkiye	1.030.000
9	Fransa	940.000
10	Almanya	890.000

Kaynak: <http://www.worldatlas.com>, 2015.

Türkiye ise 2015 yılında 1.030.000 ton yumurta üretimi Endonezya'nın ardından dünya ülkeleri arasında ilk 8'e girmiştir. Türkiye'nin yumurta üretim tesisleri ve yumurta kalitesi AB kanatlı endüstri standartlarının üzerindedir. Türkiye'nin yumurta ihracat pazarı Ortadoğu ülkeleri ve AB üyesi ülkeler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

2015 yılı itibariyle dünya yumurta üretiminin %35'ini karşılayan Çin, en önemli yumurta üreticisidir. Fakat işin pazar payına baktığımızda Çin yedinci sırada yer almaktadır. Dünya yumurta ihracatında Hollanda ABD ve Türkiye söz sahibi olmuştur. AB içi ticaret hariç tutulursa, ABD Dünyanın en büyük ihracat ülkesidir. AB

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

içinde Almanya dünyanın en büyük yumurta ithal eden ülkesidir. Yumurta ithalatında ilk 3 sırayı Almanya, Irak ve Hollanda almıştır. Burada Almanya ve Hollanda dünya üzerinde yumurta ticaretinin sevk edildiği ülke konumundadır.

Dünya Yumurta Ticaretinde İlk 15 Ülke

İhracat			İthalat	
SN	Ülke	Değer 1000\$	Ülke	Değer 1000\$
	Dünya	4.556.787	Dünya	4.251.535
1	Hollanda	975.736	Almanya	667,133
2	ABD	472.073	Irak	441,124
3	Türkiye	404.094	Hollanda	318,558
4	Almanya	299.018	Rusya	299,775
5	Polanya	276.548	Hong Kong	207,516
6	Fransa	193.734	Meksika	175,269
7	Çin	173.167	Singapur	139,404
8	Belçika	171.665	Belçika	135,021
9	İspanya	159.663	İngiltere	129,957
10	İngiltere	145.718	Kanada	125,958
11	Malezya	145.428	İtalya	104,232
12	Ukrayna	99.585	Fransa	91,670
13	Brezilya	87.321	İsviçre	66,730
14	İran	79.356	BAE	62,741
15	Belarus	63.378		
16	Diğer	792.303		

Kaynak: www.trademap.org, 2014.

Avrupa Birliği ülkelerinde 2012 yılında yürürlüğe giren hayvan refahı mevzuatına uyum sağlayamayan kümeslerin kapatılması nedeniyle, arz açığı oluşmuş, ülkemizden A ve B sınıfı yumurta talepleri başlamıştır. Bu gelişme üzerine Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı nezdinde yazılı girişimde bulunularak, Avrupa Birliğine B sınıfı ve sıvı yumurta ihracatının önü açılmıştır. Bu ev dışında yenen yemekler sayısındaki artışı yansıtmaktadır. Böylece yıllardır hayvan sağlığı kuralları nedeniyle Avrupa Birliğine hiçbir hayvansal ürün ihraç edemeyen Türkiye, yumurta ihracatı ile kapıyı aralamıştır.

Yumurta sektöründe kısır döngü yaşanıyor. Üretim fazlası nedeniyle fiyatların düştüğü, karlılığın eridiği yumurta sektörü çıkış

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

yolunu ihracatta arıyor. Üretim fazla olduğu için ihracat pazarlarını artırmaya çalışan yumurta sektörü bu kez de ihracat pazarları arttığı için üretimini artırmaya devam ediyor. İhracat pazarları arttıkça da üretici üretimi artırıyor.

Sektörde dönemsel zarar çok alışılmış bir durum. Üretim artışı yapılırken de belli bir hedef ve plan çerçevesinde yapılmıyor. Kimse küçük kalmak istemiyor ve karlılık hedefleniyor ancak bu hedefe dönük yatırımlar yapılmadığı için sonuçta karlı üretim yapılamıyor. Belki işletmenin verimliliğini olumsuz etkileyen faktörler var. Kafes sistemiyle ilgili olabilir, yem mekanizmasıyla, işletmeyle ilgili, hastalıkla ilgili sıkıntılar, hijyen ile ilgili dikkat edilmeyen şeylerden kaynaklı çok küçük kar kayıpları olabilir. Dolayısıyla her işletmenin bireysel karlılığını artırmaya çalışması lazım.

Yumurtada yaşanan arz fazlası sıkıntıları, ancak üretim planlamasıyla aşılabilecektir. Türkiye'de %25 üretim fazlası var. Politik açıdan bakıldığında üretim ve ihracatın gittikçe artması olumlu karşılanıyor. Ama bir de karlılığa bakarsanız sektörün karlılığı artmıyor aksine azalıyor. Dolayısıyla Devlet/hükümet tarafından baktığınızda fiyat düşük, enflasyonu körüklemiyor. Ama tek bakış açısıyla varılacak bir sonuç değil. Türkiye'deki işletmelerin %64'ü 10 binin altında, %12'si 20 binin altında, %16'sı 100-200 bin arasında,

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

%4'ü 200-500 bin arasında, %4'ü 500-1 milyon, %1'i 1-1.5 milyon, %1'i 1.5-2 milyon, 3 milyon üzerinde de 1 tane işletme vardır.

4.3. Türkiye'de Yumurta Tavukçuluğu

81 ilin yumurtacı tavuk varlığı 98.597.340 adettir. 1 milyon adet üzeri yumurtacı tavuk varlığı olan illerimize baktığımızda 81 ilin 19'u yumurta üretiminde söz sahibi olmuştur. Yumurta sektörünün lokomotifini olan Afyonkarahisar 18.468.607 yumurtacı tavuğu ile başı çekmektedir. Ülkemizde yumurta tavukçuluğu halen Orta Anadolu ve Batı Anadolu bölgelerinde, diğer bölgelere göre daha yoğun yapılmaktadır

Türlerine Göre Kümes Hayvanları Sayısı

Yıllar	Yumurta Tavuğu (adet)	Et Tavuğu (adet)	Hindi (adet)
2000	64.709.040	193.459.280	3.681 558
2001	55.675.750	161.899.442	3.254 018
2002	57.139.257	188.637.066	3.092 408
2003	60.399 520	217.133.076	3.994 093
2004	58.774.172	238.101.895	3.902 346
2005	60.275.674	257.221.440	3.902 346
2006	58.698.485	286.121.360	3.226.941
2007	64.286.383	205.082.159	2.675.407
2008	63.364.818	180.915.558	3.230.318
2009	66.500.461	163.468.942	2.755.349
2010	70.933.660	163.984.725	2.942.170
2011	78.956.861	158.916.608	2.563.330
2012	84.677.290	169.034.283	2.760.859
2013	88.720.709	177.432.745	2.925.473
2014	93.751.470	199.976.150	2.990.304
2015	98.597.340	213.658.294	2.827.731

Kaynak: TÜİK, 2014.

Sektörde söz sahibi iller rekabet açısından değerlendirildiğinde 5 milyon ve üzeri yumurtacı tavuğa sahip olan iller olup; bunlar sırasıyla Afyonkarahisar, Konya, Balıkesir ve İzmir illeridir. Bu iller ülkenin bütün noktalarına yumurtayı pazarlayan illerdir.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

2-5 milyon yumurta üretimine sahip olan iller ise kendi coğrafi bölgelerinde pazarda söz sahibidirler. Bunlar, Ankara, Bursa, Manisa, Çorum, Kayseri, Gazi Antep ve Denizli illeridir. Samsun'un dâhil olduğu grup 1-2 milyon adetlik gruptur. Samsun gibi 1 milyon ve üzeri yumurtacı tavuğa sahip olan iller ise il içine ve kısmen komşu illere hitap etmektedir.

Yumurta Pazarına Hakim Olan İller

Sıra	İl	Tavuk Sayısı
1	Afyon	18.468.607
2	Konya	11.557.230
3	Balıkesir	6.621.065
4	İzmir	5.646.680
5	Ankara	4.529.764
6	Bursa	4.450.390
7	Manisa	4.314.944
8	Çorum	4.229.074
9	Kayseri	3.727.429
10	Gaziantep	2.889.184
11	Denizli	2.049.853
12	Mersin	1.934.104
13	Samsun	1.429.480
14	Amasya	1.404.352
15	Sakarya	1.219.862
16	Kütahya	1.140.055
17	Eskişehir	1.136.324
18	Karaman	1.133.348
19	İstanbul	1.096.102

Kaynak: TÜİK, 2015.

4.4. Türkiye Yumurta Üretimi

Yumurta sanayi kanatlı eti sanayine paralel ve aynı hızda bir gelişme gösterememiştir. Dünyadaki örneklere bakıldığında yumurta sanayisinin gelişmiş olduğu ülkelerde sanayinin yumurta üretiminin istikrarını koruyucu etkisi olduğu görülmektedir.

Yumurta ürünleri birçok gıdanın üretiminde önemli bir girdidir. Bu nedenle ülkemizde halen yumurta ürünleri ithalatı devam etmektedir. Üreticilerin çoğunlukla örgütlenerek fiyat belirlediği

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

sektörde talepteki dalgalanmalara göre üretim yönlendirilemediği ve dalgalanmalara karşı üretim kanadını koruyacak yumurta sanayi henüz olgunlaşmadığı için yumurta pazarı istikrarsız bir yapı sergilemektedir. Ülkemizde yumurta tavukçuluğunun en yoğun olduğu bölgeler İç Anadolu, Ege ve Marmara'dır. Türkiye'de yumurtacı işletmelerin yaklaşık %28'i 20-40 bin kapasiteli olup, %3'lük kısmı ise 1 milyon üzerinde kapasiteye sahiptir.

Ülkemiz yumurta üretimi 90'lı yıllarda çeşitli dönemlerde atılım yaparak 10 milyar adede kadar çıkmış, ancak kişi başı yumurta tüketiminin aynı hızla artmaması ve ihracat imkânlarının yeterince geliştirilememesine bağlı olarak arz fazlası fiyatlarda dalgalanmalara neden olmuştur.

Türkiye Yumurta Üretimi

Yıllar	Üretim (1000 adet)
2000	13.508.586
2001	10.575.046
2002	11.554.910
2003	12.666.782
2004	11.055.557
2005	12.052.455
2006	11.733.572
2007	12.724.959
2008	13.190.696
2009	13.832.726
2010	11.840.396
2011	12.954.686
2012	14.910.774
2013	16.496.751
2014	17.145.389
2015	16.726.332

Kaynak: TÜİK, 2015.

Not: 2010 yılından itibaren yumurta miktarına köy tavukçuluğu dahil değildir.

2007 yılına gelindiğinde yumurta tavukçuluğu sektörüne yapılan yatırımlarla yeni bir hareketlilik yaşanmış ve tavuk sayısı hızla artmaya başlamıştır. Yumurta sektörünün en belirgin özelliği canlı materyal ile üretim yapmasıdır. Üretime giriş/çıkış en az 5-6

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

aylık bir süre gerektirir ve pazarda arz talep dengesini oluşturmak zordur. Öte yandan yumurtanın pazarda kalma süresi 21 gündür. Bu süre içinde yumurtanızı pazarlamak zorundasınız. Çünkü stoklama şansınız yoktur ve ülkemizde yumurta ürünleri sanayisi henüz gelişmemiştir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen yumurta sektörünün en büyük avantajı yumurta satışlarının peşin ya da kısa vadeli olması nedeniyle nakit akışının hızlı olmasıdır.

4.5. Samsun Yumurta Üretimi

Samsun'da yumurta tavuğu üretimi yıllar itibariyle pek değişmemiştir. Rekabet edilebilirlik açısından üretimde söz sahibi olan ilk 19 il içinde 13. sıradadır. TR83 bölgesinde en büyük rakibi Çorum ve Amasya illeridir. Samsun pazarlama olanakları açısından üstün gözükse de hitap ettiği alan il içi ile sınırlı kalabilmektedir. Yalnızca bir firma Türkiye'de bir ilki gerçekleştirerek organik yumurta alanında sektöre girerek isim yapmış ve üretim alanını kanatlı etinden organik yumurtaya kaydırmıştır. Önümüzdeki süreç organik pazarına giren büyük firmaların artmasıyla daha da kızılaşacağı benziyor. Bulduğumuz bölgede hem kanatlı eti, hem yumurta, hem beyaz et üreticileri bulunmaktadır. Son yıllara kadar Samsun'da bulunan bu firmaların üretim modelleri çok iyi durumdaydı ancak yaşanan küresel kriz, kuş gribi, hormon söylentileri gibi kendi ellerinde olmayan sebeplerden sıkıntı yaşamış ve mecburen yeniden yapılanmaya gitmişlerdir.

Samsun Yumurta Tavuğu Sayısı

Yıl	Yumurta Tavuğu Sayısı	Yumurta Sayısı (1000 Adet)
2007	1.146.036	218.104
2008	1.136.677	294.756
2009	1.104.570	213.755
2010	1.286.778	-
2011	1.209.975	-
2012	1.332.145	-
2013	1.313.675	-
2014	1.408.734	-
2015	1.429.480	-

Kaynak: TUİK, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Samsun'da büyük firmalardan biri konvansiyonel beyaz et üretimini durdurmuş ve organik yumurta ve et üretimine geçmiştir. Firmanın hedefi hem organik yumurta hem de organik et de Türkiye'nin lider firması olmaktır. Samsun'da 17 adet yumurta tavukçuluğu üretim işletmesi bulunmaktadır. Bunların tamamı aile işletmeciliği şeklindedir. Samsundaki küçük ölçekli işletmelerin hedefleri de yumurta üretimi ve besicilikte büyümektir. Yumurta üretimine yatırım yapan işletmeler dolayısıyla yem üretimlerini ve bölgedeki yem sanayini de desteklemektedir. Sektörde faaliyet gösteren firmaların değişen şirket yapılarına ayak uydurmaları için eğitim ve danışmanlık hizmetlerini almaları gerekmektedir. Büyük ölçekli firmalar yem, yumurta, tavuk gibi farklı konularla uğraştıkları için kendi bünyelerinde danışmanlık grubu bulundurmaktadır.

Samsun'da faaliyet gösteren sektör firmalarının rekabet avantajları hammadde temini, lojistik konum ve sahip olunan entegre tesislerdir. Sektör firmalarının Samsun'da bulunmalarının avantajı, birçok tavuk yeminde kullanılan hammaddenin bölgede üretilebilme şansının olmasıdır.

Türkiye'deki en büyük soya üretim bölgesi Samsun'dur. Tavuk yeminde önemli bir ölçüde kullanılan mısır üretiminde de Adana'dan sonra gelmektedir. Ancak bölgedeki sürekli nemin varlığı, ekimi yapılan mısırın kurutulmasında problem yaratmaktadır. Dolayısıyla tavuk yemi için kullanılan arpa, buğday ve mısır üretimi çok sınırlıdır. Firmalar kendi yemlerini üretmeye başlamış ve yumurta sektörünü de destekliyor olsalar da, bölgedeki çoğu işletmenin ölçeği küçük olduğundan bu avantajla beraber maliyetleri de artmaktadır. Bu sektörde faaliyet gösteren firmaların dezavantajı İstanbul gibi bir pazara uzak oluşudur. Özellikle bu sektörde İstanbul'da yapılan satışlar sektör satışının %90'ını oluşturmaktadır. Karadeniz bölgesinin hayvancılık anlamında gelişmemiş olmaması, tavukçuluk sektörü de büyümemiştir.

Sektör firmalarına kurumsallık için önemli olan yönetim tarzları açısından bakıldığında, sektör firmalarının çoğunun aile şirketi olduğu ve profesyonel bir yönetim kadrolarının bulunmadığı gözlemlenmiştir. İşletmelerin profesyonel bir yönetim kadrosu olmamakla beraber özellikle tanınmış görev ve yetkiler de bulunmamaktadır. Bu tarz yapılarda genellikle aile bireyleri bir araya gelerek şirketle ilgili kararları vermeye devam etmektedirler.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Samsun'da faaliyet gösteren çoğu kanatlı hayvan sektörü firmalarının ar-ge faaliyetlerinin olmadığı ancak yenilik faaliyetlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Firmalardan birkaçı kendi içlerinde ürün ya da süreç inovasyonu için çalışmalar yapmıştır.

Sektör, kısa zamanda çok büyümüş ancak Samsun'daki firmalar bu büyümeye ayak uyduramamıştır. Bunun üzerine firmalar farklı bir üretim şekline girmeyi düşünmüş ve organik tarıma yönelmişlerdir.

Yem üretiminden, son ürün olan et ve yumurtasına kadar ürünlerin tamamını organik üretmeye başlamışlardır. Organik üretim yapan firmaların atıkları da organik olmaktadır. İşletmeler bu çıktılarını beton zeminlerde olgunlaştırarak organik gübre olarak yeniden değerlendirmektedir. Bu yolla, çevreye verilen kötü koku ve bazen içme suyuna karışabilen sızıntılar da önlenmiş olmaktadır. Bir diğer sektör firması da, Omega3'lü ve Selenyumlu Organik Yumurta konseptini başlatan firmadır. Bu yenilikte de tavuğa selenyum ve omega3 yedirilmekte ve bu elementlerin tavuktan insana iz element olarak geçmesi sağlanmaktadır.

4.6. Sonuç

Türkiye'de Avrupa Birliği standartlarını aşmış tek sektörün beyaz et sektörü olduğunu ve çoğu Avrupa Birliği ülkesinden daha iyi

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

kalitede ürünler üretilmektedir. Yumurtacılıkta, bu süreçten sonra, gelişen Hayvan Hakları yasaları ile birlikte kümes tipi hayvancılığın eskisi kadar kabul görmeyeceği ve bu yıllarda kümes tipi uygulamaların da kaldırılacağı bilinmektedir. Bu tarihten sonra kümesleri tepeleme değil, tavukları kümeslere belli aralıklarla yerleştirmek zorunda kalacaklardır.

Eğer Samsun'da yumurta üretim sektörüne yatırım yapılacaksa AB'nin yeni ilerleme dönemde mevzuata hızlı uyum gösteren tarzda üretim modelini uygulayanlar ayakta kalabilecektir. Pazarlama sorununu çözebilen üreticiler pazarda daha avantajlı konumda olacaktır. Bu nedenle bundan sonra yapılacak yatırımlarda yumurta üreticileri, sıradan sadece yumurta üretimi yerine, tüketicilerin tercihleri ve pazarın taleplerine bağlı olarak üretim şeklini belirlemelidir. Nitelikli yumurta (Omega3'lü, selenyumlu gibi) ya da organik yumurta üretimine yönelenlerin sektöre girmeleri ve yatırım yapmaları tavsiye edilebilir.

Bölgeye destek amacıyla kurulan Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun yeni yapılacak yumurta tavukçuluğu projelerini desteklemeleri uygun olacaktır. Ayrıca Samsun'daki mevcut yumurta tavukçuluğu sektöründe bu bölgede markalaşma, pazarlama ve inovasyon konusunda yatırım yapanların KOSGEP desteklerinden faydalanmaları da gerekmektedir.

5. Arıcılık

Ülkemiz, geniş flora sahaları, çiçeklenme için uygun mevsimleri, topoğrafik yapısı, bal verimi yüksek kır çiçekleri, endüstri bitkileri, geven, narenciye, çok çeşitli meyveler, akasya, kestane, ıhlamur, kızılçam ormanları gibi doğal kaynaklar yönünden arıcılık için son derece şanslı bir coğrafyadadır. Dünya çam balının %92'si ülkemizde üretilmektedir. Ülkemiz Dünyada bal veren bitkilerin yaklaşık olarak %70'inin, arı ırklarının da %22'sinin anavatanıdır. Ülkemizde arılı kovan sayısı TÜİK verilerine göre 7.709.636 adet olup, 83.467 profesyonel işletme bulunmaktadır. Arıcılık yaklaşık 150 bin ailenin vazgeçilmez geçim kaynağıdır.

Bal dışındaki diğer arı ürünleri üretimi az miktarda olup yaklaşık olarak yıllık 1 ton arı sütü, 1 ton propolis, 200 ton polen üretimi bulunduğu tahmin edilmektedir. Diğer arı ürünlerinin talep açığı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Yaklaşık olarak yıllık 21 ton arı

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

sütü ve 160 ton polen ithal edilmektedir. Ülkemiz balmumu üretimi 4.750 tondur. Arıcılığın en önemli girdisi olan bu hammadde tarım ürünü olarak değil sanayi girdisi olarak ithal edilmektedir.

Taklit ve taşışın önlenmesine yönelik balın üretim, depolama, nakil, satış ve tüketim zincirinin tüm aşamalarında, rutin denetim ve izleme programlarına uygun ve risk bazlı denetimler gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde arıcılık yaygın olarak yapılmakta ve her geçen yıl koloni varlığı ve bal üretiminde artış yaşanmaktadır. Ancak koloni başına bal verimliliğinde ise istenilen düzeye henüz ulaşılmamıştır. Bu durum da ihracat olanaklarını engellemektedir.

Koloni başına bal verimliliğinin düşük olması, birim bal üretimi başına maliyeti de artırdığından dolayı dünya piyasalarında rekabet gücümüz düşük olmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca alınan önlemler ve uygulanan desteklemeler kapsamında bal üretiminde nispi bir artış sağlanmıştır. Ancak yapılan çalışmalarla bal üretiminde ziyade üretilen balların sağlıklı ve kaliteli olması noktasında çok önemli mesafeler alınmıştır. Kalıntısız, etiketli ve ambalajlı balın pazara sunulması noktasında gelinen aşama önemlidir.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

5.1. Samsun'da Arıcılık

Samsun ilinin arıcılık için oldukça uygun olması arıcılığın gelişmesine olanak tanıyacak özelliktedir. Kış sezonunda dahi çiçekli bitkilerin bulunması nedeniyle yıl boyunca çok kısıtlı bir dönem dışında arıların yararlanabileceği çiçekler vardır. Şubat ayından itibaren çeşitli bitkilerin çiçek açmasıyla birlikte arılar da faaliyete geçebilmektedir. Ancak havaların değişken olması nedeniyle etkin bir çalışma olamamaktadır. Bu nedenle Samsun'da nisan ayı başında ilk kovan kontrolleri yapılır. Besleme ve ilaçlamaya başlanır.

Bu zamanda yapılan teşvik yemlemesi ile birlikte kolonilerde gelişim başlamaktadır. Geçen süre içerisinde çiçekli bitkiler gittikçe artmakta, haziran başına kadar beslemeye devam edilmektedir. Haziran sonunda oğul çalışmaları yapılmaktadır. Yörede temmuz ayı ana nektar akımı dönemi olup ağustos sonunda bal hasadı yapılmaktadır. Eylül'den sonra sonbahar beslemesi ve ilaçlama yapılır. Kasım ayında koloniler kışlamaya alınır.

Samsun İlçeleri Arıcılık İşletmeleri

İlçe Adı	İşletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı	Eski kovan sayısı	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)
Alaçam	264	4.025	102	4.127	49,45	2,89
Asarcık	55	820	5	825	9,35	0,486
Ayvacık	12	610	0	610	1,2	0,4
Bafra	595	11.500	900	12.400	124	6,2
Çarşamba	36	3.340	0	3.340	50,1	5,01
Havza	41	4.200	190	4.390	66	1,02
Kavak	45	2.350	28	2.378	24	1,65
Ladik	152	1.700	0	1.700	21,25	0,4
Ondokuzmayıs	25	5.175	0	5.175	37,31	1,825
Salıpazarı	135	6.124	0	6.124	30,62	4,28
Tekkeköy	32	2.235	23	2.258	22	2,2
Terme	136	24.050	15	24.065	470	18
Veziroköprü	60	5.000	0	5.000	40	4
Yakakent	16	510	12	522	3,05	0,203
Atakum	30	1.495	9	1.504	12,6	0,65
Canik	20	1.350	4	1.354	11,5	0,145
İlkadım	25	1.905	0	1.905	20	0,522
TOPLAM	1.679	76.389	1.288	77.677	992,43	49,881

Kaynak: TÜİK, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

İlimizin de bulunduğu Karadeniz Bölgesi gerek arı varlığı gerekse bal üretimi ve koloni başına bal verimi bakımından 7 bölge arasında birinci sıradadır. İlimiz ise bölge içerisinde Ordu ilinden sonra 77.677 arılı koloni ve 992 ton bal üretimi ile önemli bir üretime sahiptir. Yaklaşık 2.000 arıcı olduğu tahmin edilmektedir.

Samsun ili arıcılığa yararlı flora olarak oldukça iyi bir konumda bulunmasına karşın arıcılık konusunda doyurucu ve yeterli çalışmalar yapılmamaktadır. Özellikle uygun arı ırklarının tespiti, yeni arı ürünlerinin uygulama teknikleri gibi konularda yeterli düzeyde araştırma ve uygulama çalışması bulunmamaktadır. Samsun'da arıcılığın yaygın olarak yapılmasına bağlı olarak Terme ilçesinde kovan gereksinimini karşılayacak kovan atölyeleri bulunmaktadır.

Aşırı gereksinim olması durumunda talepler civar ilçelerden karşılanmaktadır. Samsun'da arıcılık köylerde yaygın olarak yapılmaktadır. Genelde il içi gezginci arıcılık yapılmakla birlikte Erzurum, Sivas, Hakkari, Gümüşhane başta olmak üzere il dışına giden arıcılarımız da bulunmaktadır.

Yöre arıcılarının daha etkin faaliyet göstermek anlamında bir araya gelerek oluşturdukları kurumlar, arıcıların gereksinimlerini karşılamak yanında diğer sorunlarının çözümünde de yardımcı olmaktadır. Özellikle eğitim ve yayım çalışmalarına ağırlık verilerek arıcıların bilinçli arıcılık yapmaları, sağlıklı ve kaliteli bal üretmeleri yönünde çalışmalarını sürdürmektedir. 2003 yılında kurulmuş olan Samsun İli Arı Yetiştiricileri Birliği üye sayısını 623'e yükseltmiştir. Arı Yetiştiricileri Birliği bugüne kadar üye sayısını artırma çalışmalarına ağırlık vermiştir. İlimiz arıcılık potansiyeli dikkate alındığında bu sayının yeterli olmadığı açıktır.

İlimizde mülga İl Özel İdaresince sağlanan kaynakla Tam Otomatik Bal Paketleme Makinesi alınmış ve Samsun İli Arı Yetiştiricileri Birliğine teslim edilmiştir. Ayrıca Birlik tarafından Samsun Arıcılarının ürettiği balı ambalajlayarak piyasaya sürme noktasında her türlü altyapı çalışması tamamlanmış olup SAYBİR markasına patent alınmıştır. Ayrıca yine Samsun mülga İl Özel İdaresinin mali katkılarıyla arıcılarımız için çok önemli olan Arı Keki Yapma Ünitesi kurulmuştur. Bu ünite sayesinde arıcılarımızın civar illere gitmelerine de gerek kalmamıştır. Yine aynı kaynaktan yararlanılarak polen tuzaklı kovan altlığı alım çalışmaları yapılmıştır.

5.2. Samsun İli Arıcılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri

Ülkemiz arıcılığı her geçen gün baş döndürücü ivme ile gelişmeye devam etmektedir. Gerek eskiden beri gelmekte olan sorunlar gerekse günümüzdeki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan sorunlar çözülmeyi beklemektedir. Sorunların çözümü sektörün önemli bir gelişme kaydetmesine olanak tanıyacak, ülkemiz gereksinimi olan sağlıklı ve kaliteli bal üretimi yanında dünya ile rekabet edebilir bir üretim düzeyi yakalanmasını sağlayacaktır.

Arıcılığımızda yaşanan sorunların ortaya konulması çözümün oluşması anlamında çok önemli bir aşamadır. Ancak sorunların çözülmesinde en önemli yaklaşım arıcı, tedarikçi, ihracatçı, tüketici, yetiştirici ve ıslah birlikleri başta olmak üzere tüm paydaşların sorunun çözümünde içten, gerçekçi, radikal ve çözüme odaklı olmaları zorunluluğudur. Bu yaklaşım gerçekleştirildiği takdirde tüm sorunların çözümü mümkün olacaktır. Her şeyden önce Samsun arıcılığının yaşadığı sorunların bölge ve ülke arıcılığının yaşadığı sorunlardan bağımsız olarak ele almak olası değildir. Samsun ilinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri aşağıda maddeler halinde verilmektedir.

Örgütlenme ve Desteklemeler

1. Arı Yetiştiricileri Birliği üyelerine belgelendirilmesi ve denetlenmesi koşuluyla gezginci arıcılık kapsamında arı kolonilerini taşıdığı 2 taşıma işlemi için km başına arıcılara mazot desteği verilmesi.
2. Arı Yetiştiricileri Birliği üyelerine belgelendirilmesi koşuluyla kayıtlı ve aktif koloni başına yılda 5 kg şeker desteklemesi verilmesi.
3. Arı Yetiştiricileri Birliği üyelerine belgelendirmesi ve denetlenmesi koşuluyla polen tuzaklı kovan alımında destekleme verilmesi.
4. Arı Yetiştiricileri Birliği üyelerine toptan satışa esas olacak şekilde en az 1 ton olması ve belgelendirmesi koşuluyla kalıntı analizlerinin yapılması konusunda destekleme verilmesi.
5. KKYDP kapsamında destek verilecek kalemler içerisinde belli standartları olan arıcı barakası, yemlik vs konusunda destekleme verilmesi.
6. Ana arı yetiştiriciliğini özendirecek, kurulmuş işletmeleri daha

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

- aktif hale getirecek olan ana arı desteklemesinin yeniden aktive edilmesi. Arıcıların belgelendirmesi ve denetlenmesi koşuluyla en az yarısını arıcının vereceği bir bedelle destekleme verilmesi.
7. Bal desteklemesinin belgelendirilmesi ve denetlenmesi koşuluyla, sahteciliklerin de önü kesilecek şekilde düzenlenerek yeniden verilmesi, petekli bal üretiminin de destekleme kapsamına alınması.
 8. Tüm Arı Yetiştiricileri Birliklerinin tarım danışmanı istihdam ederek tüm faaliyetlerini bu danışmanlar eliyle yürütmesinin yaygınlaştırılması ve arıcılık işletmelerinin dağınkılığına bağlı ulaşım giderlerinin dikkate alınarak tarım danışmanı başına danışmanlık hizmeti verilen işletme sayısının düşürülmesi.
 9. Arılara zarar veren zirai mücadele ilaçlarının kullanımını engellemek amacıyla arılara zararsız ilaçların kullanımında destekleme yapılması.
 10. Kovan yapımında kullanılan kerestenin Orman ve Su İşleri Bakanlığınca Orman ve Su İşleri Bakanlığınca destekleme kapsamına alınması.
 11. Arıcıların konakladıkları yerde elektrik ve su aboneliği yönünde kolaylaştırıcı ve çözüm odaklı çalışma yapılması.
 12. Arıcılıkla uğraşan kesimin yaş ortalamasının gençleştirilmesi amacıyla özendirici çalışmaların yapılması.

Eğitim ve Yayım

13. Arı Yetiştiricileri Merkez Birliğinin öncülüğü ve organizasyonunda tüm ülkeye yayılmış etkin bir eğitim ve yayım yöntemi ile bal yanında polen, propolis ve arısütü tüketimini tanıttacak çalışmaların yapılması.
14. Ülkemizde üniversite ve enstitülerde arıcılık konusunda çalışma yapan tüm çalışanların bir araya gelebileceği, somut önerilerin çıkacağı ve alınan kararların izleneceği yıllık toplantıların düzenlenmesi.
15. Arıcılarımızın sorunlarının çözümü ve gezginci arıcılığın daha düzenli yapılmasına katkı sağlamak amacıyla “Gezginci Arıcılık Rehberi” düzenlenmesi.
16. Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği ve İl birliklerinin web sayfasının daha güncel bilgilerle dolu olmasının sağlanması.
17. Hobi arıcılığının yaygınlaşması, çocuklara arı ve arı

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

- ürünlerinin sevdirmesi, bal tüketimi konusunda bilinç düzeyinin yükseltilmesi gibi konularda projelerin yapılması.
18. Arı yetiştiriciliği ve hastalıkları konusunda çalışma yapan akademisyenlerin arıcılara yönelik düzenlenen toplantılara davete dilerek sektör paydaşlarının birbirini tanıması ve kaynaşmasının sağlanması.
 19. Arıcılık konusunda Türkçe kaynak sıkıntısının giderilmesi amacıyla çalışmalar yapılması, pratik arıcılık dışındaki arıcılık konularında da (polinasyon, ballı bitkiler, arı ürünlerinin üretimi, yeni üretim yöntemleri, yeni yetiştirme teknikleri vs) yayınların yapılması yönünde teşvik çalışmalarının yapılması.
 20. Kayıtlı arıcılarımızın tamamını kapsayacak, yaşam boyu sürecek, kesintisiz arıcılık eğitiminin uygulamaya geçirilmesi.
 21. Birliklerde görev yapan tarım danışmanlarına arı yetiştiriciliği, hastalık ve zararlılarla mücadele ile arıcılarla iletişim kurulması konularında Merkez Arı Yetiştiricileri Birliğince eğitim çalışması verilmesi.

Ana Arı Kalitesi

22. Ana arı yetiştiricilerinin temel ihtiyacı olan bölgelere özgü damızlık ana arı ıslah çalışmalarına destek verilmesi ve bir an önce başlanması. Elde edilecek damızlıkların sürekliliğinin sağlanacağı yapının kurulması.
23. Ana arı yetiştiriciliğinde kalite için, ana arı işletmelerinde yapılan denetimlerde erkek arı kolonisi kullanımının yapıp yapılmadığının denetlenmesi ve gerekli yasal yaptırımların uygulanması.

Göçer Arıcılık

24. Etkin bir polinasyon ve bitkisel verimlilik için bal arılarının önemini vurgulayan çalışmaların yaygınlaştırılması ve kovan başı para ödenmesinin yollarının kapatılması.
25. Arıcıların çeşitli nedenlerle farklı şehirlere gittiklerinde konaklayabilecekleri misafirhane ve oteller konusunda çalışma yapılması.
26. Arıcıların konaklama işlemleri, konaklama yeri kapasitelerinin belirlenmesi ve flora haritasının çıkarılması konularında ülkemize özgü temel kuralların belirlenerek ülke içinde uygulama birlikteliğine gidilmesi.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

27. Arıcılık sektöründe sigortanın yaygınlaştırılması için özendirici tedbirlerin alınması.
28. İl/İlçe GTH Müdürlükleri tarafından belirlenen konaklama yerlerinde veya yakınında sağlık hizmeti veren birimlerin ve sosyal yaşama yakın yerler olmasına dikkat edilmesi.
29. Arıcılık komisyon kararlarında arılıklar arası mesafe ve konaklama prosedürünün yeniden gözden geçirilerek arıcılar arasında ve arıcıların resmi işlemlerinde sorunlarına yol açan kısımlarının çözüm odaklı düzenlenmesi.

Arı Ürünleri

30. Ülkemizde bal satışının canlandırılması için etkin yayın çalışması yanında sahte balla mücadelede etiketli balın öne çıkarılması, arıcıların kendi ballarını satabileceği şekilde bal evlerinin hayata geçirilmesi.
31. Her ilde atıl duran bal paketleme tesislerinin tasfiye edilerek bölgesel bal paketleme tesislerinin teşvik edilmesi.
32. Paketleme konusuna da ülkemizde yeterince önem verilmediğinden bal konusunda birliklerin marka bal oluşturması ve katma değeri yüksek olan kavanoz ambalaj ile pazarlama yapmalarının teşvik edilmesi.
33. Balda kalıntıya neden olan antibiyotik kullanımını tam olarak engellemek amacıyla arıcılara yönelik eğitimlere ve bal denetimlerine ağırlık verilmesi.
34. Basralı bölgelerin çoğaltılması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve basra böceğinin yaygınlaştırılması sağlanmalı.
35. Bal ihracatını artırmak amacıyla ülke içinde üretimi artırıcı, ülke dışında ise pazar olanaklarının araştırılması.

Hastalık ve Zararlılarla Mücadele

36. Arı hastalık ve zararlıları ile, özellikle varroa ile mücadelede etkin önlemler alınması, varroa ile mücadelede ülke bazında birlikteliğe gidilmesi.
37. İhbarı mecburi hastalıklardan olan Amerikan Yavru Çürüklüğü hastalığına yakalanmış arı kolonilerinin tazminat oranının yükseltilmesi.

5.3. Sonuç ve Değerlendirme

Gelişen küresel ekonomi, değişen tüketim ve ticaret yaklaşımları çerçevesinde arıcılık sektörü dünya ve ülkemizde olduğu ilimizde de önemli bir konumdadır. Bazı ülkelerin hiçbir üretimi olmadığı konularda uluslararası piyasada söz sahibi olduğu da bir gerçektir. Ülkemizde de arıcılık sektöründe çok önemli bir yeri olan Ordu ili florasının arıcılık potansiyeli bakımından yetersiz olduğu, ancak arıcılarının ise ülke arıcılığına çok olumlu katkı sağlayarak ekonomik gelir elde ettikleri de bilinmektedir. Bu nedenle ilimiz arıcılarına sağlanacak destek ve katkı ile aynı başarının elde edilebileceği de düşünülmektedir.

Marka değeri yüksek olan kestane balı, ormangülü balı gibi değerler yanında Saybir bal markası altında ilimiz arıcılarının üretimi olan balın, ilk aşamada ilimiz ve bölgemizde pazarlanması önemli getiri sağlayacaktır. Ayrıca diğer arı ürünlerinin tanıtımı ve tüketiminin yaygınlaştırılması arıcılarımız tarafından üretimine ağırlık verilmesine de olanak tanıyacaktır. Bu anlamda arıcılık sektörüne yapılacak her bir katkı ve desteğin ilimiz ekonomisine de önemli bir ivme kazandıracığı bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır.

6. Süt Üretimi

2000’li yıllardan sonra sağılan büyükbaş hayvan sayılarını incelediğimizde sağılan kültür sığırı sayısında her yıl düzenli artış meydana geldiği, sağılan sığır melezi sayısının 2009, 2010 ve 2011 yıllarında artış gösterdiği, yerli sığır sayısının ise her yıl giderek azaldığı görülmektedir. Sağılan manda sayısında ise 2005-2007 yılları arası düşüş yaşanırken, 2007 yılından itibaren artış olduğu görülmektedir. 2015 yılında 18 milyon tondan fazla süt üretilmiştir. Her geçen gün kültür ve kültür melezi sığır sayısında artış yaşandıkça büyük tarımsal işletmelerin faaliyete geçmesiyle süt üretimimiz devamlı artacağı görünmektedir. TR83 bölgesi 990.363 ton süt üretimi ile ülke üretiminin %5.30’unu karşılamaktadır. TR83 bölgesinin en fazla süt üreten ili Samsun’dur.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Samsun Süt Üretimi (ton)

Cinsi		2000		2005		2010		2012	
		Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye
B.B	Kültür	34.870	2.639.113	32.797	3.596.017	60.749	6.309.065	82.874	8.554.402
	Melez	158.510	4.591.861	140.677	4.646.857	155.379	4.861.835	180.765	6.166.762
	Yerli	132.120	150.1067	108.802	1.783.328	66.365	1.247.644	90.920	1.256.673
Toplam Sığır		325.500	8.732.041	29.5743	10.026.202	282.490	12.418.544	354.559	15.977.837
Manda		19.670	67.330	13.467	38.058	11.380	35.487	14.041	46.989
Toplam Büyükbaş		34.5170	8.799.371	309.210	10.064.260	293.687	12.454.031	368.600	16.024.826
Küçükbaş	Koyun	5.820	774.379	6.378	789.877	5.195	816.832	7.615	1.007.007
	Keçi	560	220.211	465	253.759	662	272.811	821	369.429
Toplam Küçükbaş		6.380	994.590	6.843	1.043.636	5857	1.089.643	8.436	1.376.436
BB+KB		351.550	9.793.961	316.053	11.107.896	299.544	13.543.674	377.036	17.401.262

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Samsun Süt Üretimi (ton)

Cinsi		2013		2014		2015		
		Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun	Türkiye	Samsun %
B.B	Kültür	109.963	8.946.131	94.187	9.319.392	87.196	9.672.573	0.9
	Melez	172.844	6.531.573	170.465	6.563.876	160.650	6.315.366	2.54
	Yerli	37.377	1.177.305	35.540	984.151	30.868	945.581	3.26
Toplam Sığır		320.180	16.655.009	300.192	16.867.419	278.714	16.933.520	1.64
Manda		6.735	51.947	8.147	54.687	8.873	62.761	14.13
Toplam Büyükbaş		326.919	16.706.956	308.339	16.922.106	287.587	16.996.281	1.69
Küçükbaş	Koyun	7.405	1.101.013	8.327	1.113.130	8.511	1.177.227	0.72
	Keçi	836	415.743	1.061	463.394	1.058	481.174	0.21
Toplam Küçükbaş		8.241	1.516.756	9.388	1.576.524	9.569	1.658.401	0.57
BB+KB		335.160	18.223.712	317.727	18.498.630	297.156	18.654.682	1.59

Kaynak: TÜİK, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

7. Et Üretimi

Türkiye kırmızı et üretiminin önemli bir kısmı sığırdan sağlanır. Sığır eti genç erkekler ile damızlık dışı boğa, inek ve genç dişilerden elde edilir. Türkiye’de sayılarının 375.000 civarında olduğu belirtilen sığır besi işletmeleri, ağırlıklı olarak genç erkek sığırları besiyeye almayı tercih ederler.

Besi işletmelerinin yaklaşık %76’sının kapasitesi 1-10 baş arasındadır. Elli ve daha fazla hayvan besleme kapasitesinde olan işletmelerin payı ise %3.5 kadardır. Buna karşılık Türkiye’de sektörün büyükleri olarak bilinen 20-25 besi işletmesinin yılda yaklaşık 350-400.000 bin baş sığırı besiyeye aldığı söylenebilir.

Türkiye’de 2015 yılı istatistiklerine göre 1.152.196 ton kırmızı et üretilmiş olup bunun %88’i sığır, %0.3’ü manda ve %11.7’si küçükbaş hayvanlardan elde edilmiştir.

Ülke genelinde üretilen etlerin yaklaşık %1.03’ü Samsun’da; %5’i Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat illerini kapsayan TR83 bölgesinde üretilmektedir. Bölgede en fazla kırmızı et üretimi Amasya’da gerçekleştirilmektedir. Bunu Samsun, Çorum ve Tokat izlemektedir.

Samsun İli Et Üretimi (ton)

Et Üretimi	Samsun	Türkiye	Samsun(%)
Sığır Eti Üretimi	10.621	1.014.925	1.04
Manda Eti	-	326	
Toplam BB Et Ürt.	11.061	1.015.251	1.08
Koyun Eti	833	100.021	0.83
Keçi Eti	50	33.990	0.14
Toplam KB Et Ürt.	883	134.011	0.62
KB+BB Et Üretimi	11.944	1.149.262	1.03

Kaynak: TÜİK, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye, 2000-2014 Yılları Arasında Kesilen Hayvan ve Et Üretim Miktarı

Yıllar	Sığır		Koyun		Keçi		Manda		Toplam	
	Kesilen hayvan sayısı	Et üretim miktarı	Kesilen hayvan sayısı	Et üretim miktarı	Kesilen hayvan sayısı	Et üretim miktarı	Kesilen hayvan sayısı	Et üretim miktarı	Kesilen hayvan sayısı	Et üretim miktarı
	(baş)	(ton)	(baş)	(ton)	(baş)	(ton)	(baş)	(ton)	(baş)	(ton)
2000	2.101.583	354.636	6.110.853	111.139	1.166.169	21.395	23.518	4.047	9.402.123	491.217
2001	1.843.320	331.589	4.747.268	85.661	879.127	16.138	12.514	2.295	7.482.229	435.683
2002	1.774.107	327.629	3.935.393	75.828	757.465	15.454	10.110	1.630	6.477.075	420.540
2003	1.591.045	290.455	3.554.078	63.006	607.006	11.487	9.521	1.709	5.761.650	366.658
2004	1.856.549	364.999	3.933.973	69.715	570.512	10.301	9.858	1.950	6.370.892	446.964
2005	1.630.471	321.681	4.145.343	73.743	688.704	12.390	8.920	1.577	6.473.438	409.391
2006	1.750.997	340.705	4.763.394	81.899	803.063	14.133	9.658	1.774	7.327.112	438.511
2007	2.003.991	431.963	6.428.866	117.524	1.256.348	24.136	9.532	1.988	9.698.737	575.611
2008	1.736.107	370.619	5.588.906	96.738	767.522	13.752	7.251	1.334	8.099.786	482.443
2009	1.502.073	325.286	3.997.348	74.633	606.042	11.675	4.857	1.005	6.110.320	412.600
2010	2.602.246	618.584	6.873.626	135.687	1.219.504	23.060	15.720	3.387	10.711.096	780.718
2011	2.571.765	644.906	5.479.546	107.076	1.254.092	23.318	7.255	1.615	9.312.658	776.915
2012	2.791.034	799.344	4.541.122	97.334	926.799	17.430	7.426	1.736	8.266.381	915.844
2013	3.430.723	869.292	4.958.226	102.943	1.340.909	23.554	2.403	336	9.732.261	996.125
2014	3.712.281	881.999	5.197.289	98.978	1.570.239	26.770	2.176	526	10.481.985	1.008.272

Kaynak: <http://www.ukon.org.tr/duyurular/pdf/ocak2016kirmiziyemvesutsektoruanaliz.pdf>

Samsun'da üretilen etlerin büyük çoğunluğu, genel olarak küçük çaplı besi işletmelerinde yetiştirilen hayvanlardan elde edilmektedir. Bu işletmeler, hayvan pazarlarından topladıkları bir yaşından küçük hayvanlar ile üretim yapmaktadırlar. İldeki besiciler genellikle kurban bayramında kurban olarak kesilmek üzere yetiştiricilik yapmakta, yetiştirdikleri hayvanları ise daha çok büyük şehirlere götürerek pazarlamayı tercih etmektedirler. Samsun'da hayvansal ürünleri işleyen 12 adet işletme bulunmaktadır. İlde hayvan borsası olmayıp en büyük canlı hayvan pazarı Çarşamba İlçesi'nde, ikinci büyük hayvan pazarı ise Kavak İlçesi'nde Toptepe Pazarı'dır.

8. Et ve Süt Sektöründe Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye, 1980'li yıllardan bu yana hayvancılık sektöründe zaman zaman kriz boyutuna varan düzeyde sorunlar yaşıyor. Bugüne kadar birçok destek paketi, bölgesel projeler uygulamaya konulmasına rağmen hayvancılıkta sorunlar çözülüyor. Son yıllarda özellikle kırmızı ette sorunlara kalıcı çözüm üretilmediği için her 3-4 yılda bir büyük bir krizle karşı karşıya kalıyoruz. Gününbirlik politikalarla, ithalatla kriz aşıyor gibi görünse de, sorunlar kaynağında çözülmediği için bir kaç yıl sonra daha büyük krizle karşı karşıya kalınıyor. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre kırmızı et üretimi artıyor. Besiciliğe büyük yatırımlar yapılıyor. Devlet en çok desteği hayvancılığa veriyor ancak buna rağmen neden kriz yaşanıyor?

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ulusal Kırmızı Et Konseyinin 2014 Yılı Kırmızı Et Sektörü Değerlendirme Raporuna göre sektörün genel yapısı, sorunlar ve çözüm önerileri şöyledir.

1- Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, Türkiye'nin toplam 57.6 milyon baş hayvan varlığı var. Bunun yaklaşık 15 milyonu büyükbaş, 42 milyonu küçükbaş. Ülkenin büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı her yıl artıyor.

2- Kırmızı et üretimi 2010 yılına kadar ortalama 400 bin ton seviyelerinde iken, 2011'de 780 bin tona çıktı. Bugün 1 milyon tonun üzerinde. Et üretiminde en çarpıcı gelişme 2009-2010 döneminde yani ithalatın en yoğun olduğu dönemde yaşandı. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2009'da 6 milyon baş hayvan kesilerek 412 bin ton et elde edilirken ertesini yıl kesilen hayvan sayısı 10.7 milyon başa et üretimi de 780 bin tona yükseldi.

3- Karkas et ortalama verimleri de artıyor. 2008 yılında sığırdaki 213 kg olan ortalama karkas et verimi 2013'te 253 kiloya ulaştı. Aynı dönem koyunda 17 kg'dan 21 kg'a, keçide 18 kg'dan 25 kg'a ulaştı.

4- Kişi başına kırmızı et üretimi 2008-2013 yılları arasında %92 oranında artış gösterdi. Et tüketimindeki artış ise 2000 yılında kişi başına 7.2 kg iken 2013'te 13 kg'a ulaştı.

5- Hayvancılığa verilen desteklerde de çok büyük artış oldu. 2000 yılında 12 milyon lira olan hayvancılık desteğinin toplam tarım desteğindeki payı binde 5 oranındaydı. 2014 yılında bu oran %30'un üzerine çıktı. Hayvancılık desteği ise yaklaşık 3 milyar lira oldu.

6- Besi sığırı desteklemeleri ise 2011 yılında başladı. 2013 yılına kadar hayvan başına 300 lira ödendi. 2014'te 200 liraya düşürüldü. Kırmızı Et Üreticileri Birliği verilerine göre, 4 yıllık sürede besi sığırı desteklemesi kapsamında yetiştiricilere toplam 816 milyon 417 bin lira ödendi.

7- Hayvancılığın en önemli girdisi olan yemde 2013 yılı başında tonu 869 lira olan süt yemi 2014 yaz döneminde 954 liraya kadar yükseldi. Bu yılın başlarında 909 lira oldu. Aynı dönemde besi yemi 829 liradan 852 liraya ulaştı.

8- Artan kırmızı et fiyatını düşürmek için 2010 yılından itibaren yoğun olarak ithalat yapıldı. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2010-2014 döneminde 188 bin 131 baş damızlık düve, 594 bin 857 baş besilik sığır, 508 bin 146 kesimlik dana olmak üzere toplam 1 milyon 291 bin 134 baş hayvan ithalatı yapıldı. Aynı dönemde 193 bin 45 ton karkas sığır eti ithal edildi. Bu ithalat için 5.1

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

milyar lira ödendi. Aynı dönemde damızlık olmayan koyun-kuzu ithalatı ise 2 milyon 144 bin 451 baş oldu.

9- İthalat pazarlarına bakıldığında 2014 yılında 22 bin 508 başlık besi hayvanı ithalatının %32'si Macaristan, %20'si Slovakya, %19'u Avusturya, %17'si Çek Cumhuriyeti, %7'si Letonya, %4'ü Estonya ve %1'i Litvanya'dan. Geçen yıl besilik dana ithalatın tamamı Avrupa'dan. Ancak orada da yeterli hayvan olmadığı ifade ediliyor.

10- Borsalarda tescil edilen canlı dananın ortalama fiyatı 2012 yılı Ocak ayından Haziran 2014 tarihine kadar 7-9 lira aralığındaydı. İlk kez Haziran 2014'te 9 liranın üzerine çıktı. Geçen yılın son 4 aylık döneminde ise, 10 lira seviyesine yükseldi. Bu yılın Ocak ayında 11 lira 77 kuruş ile en yüksek seviyeye ulaştı. Borsalarda tescil edilen canlı dananın fiyatı Ocak 2013 ile Ocak 2014 döneminde %3.7 artış gösterirken, Ocak 2014- Ocak 2015 döneminde bu artış %45.2 oldu.

11- Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, perakende dana etinin kilosu Ocak 2014'te ortalama 25 lira 94 kuruş iken, istikrarlı bir artış ile Aralık'ta ortalama 30 lira 78 kuruşa yükseldi. Aynı dönemde sucuğun fiyatı ortalama 40 lira 51 kuruştan, 47 lira 42 kuruşa yükseldi. Sosis fiyatı ise 29 lira 73 kuruştan 35 lira 90 kuruşa çıktı. Ulusal Kırmızı Et Konseyi raporuna göre, kırmızı ette krize neden olan sorunlar ise şöyle sıralanıyor: “Karkas et fiyatlarında yaşanan dalgalanmalar. Yem ve yem hammaddelerinde dışa bağımlılık. Küçükbaş hayvan sayısının, üretim ve tüketiminin istenilen seviyede bulunmaması. Modernize olamayan mezbahaların kapatılması için belirlenen son sürenin ertelenmesi. Besi başlangıcı canlı hayvan fiyatlarının yüksekliği.”

Bu sorunların çözümü için yem bitkileri ve yem hammaddelerinin üretiminin artırılması, kombine ırkların yaygınlaştırılması, küçükbaş hayvan sayısının ve üretiminin artırılması, tüketiminin geliştirilmesi için çalışma yürütülmesi gerekiyor. Ayrıca hayvancılık desteklerinin 5 yıllık dönemler halinde belirlenmesi, besi desteklerinin önümüzdeki yıllarda devam etmesinin sağlanması, Türkiye’de besilik hayvanların damızlığını üreten çiftliklerinin kurulması isteniyor.

Özetle, kırmızı ette krizin aşılması için uzun vadeli politikalara ihtiyaç var. Yem başta olmak üzere girdi maliyetlerinin düşürülmesine, ıslah çalışmalarının yaygınlaştırılmasına ihtiyaç var. Günöbirlik ithalat politikasının çözüm olmadığı artık görülmesi gerekiyor.

9. TR83 İlleri Hayvan Varlığı

Türkiye İstatistik Kurumunun 2015 yılı verilerine göre büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %0.82 azalırken küçükbaş hayvan sayısı ise %1.11 arttı. Yılsonu itibariyle sığır sayısı 13.994.071, koyun sayısı 31.507.934, keçi sayısı ise 10.416.166 baş olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde sığır cinsi hayvanların ırk dağılımına baktığımızda bunların yaklaşık %86'sı kültür ırkı ve melezi hayvanlardan oluşurken, geriye kalan %14'lük kısmı da yerli ırklardan oluşmaktadır. Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat illerini oluşturan TR83 alt bölgesi toplam sığır varlığı (762.290), ülke genelindeki sığır varlığının (13.994.071) %5.44'ünü oluşturmaktadır. Bu illerin tamamında, kültür ırkı hayvan varlığı (234.515), Türkiye ortalaması (%45.62)'nin altındadır. Kültür ırkı hayvan varlığı bakımından Çorum %44.66 ile en yüksek değeri alırken, Samsun %23.9'luk bir değer ile en düşük seviyede yer almaktadır.

Samsun'da 2015 yılı itibariyle 310.849 adet büyükbaş, 204.168 adet küçükbaş, 4.496.834 kanatlı ve 77.677 adet arı kovanı vardır. Samsun TR83 illeri içinde en fazla büyük baş hayvana sahip iken küçükbaş hayvan sayısı bakımından ise 309.371 küçükbaş ile Tokat ili ön sıradadır. Hayvancılık alanında Tokat, komşu illere göre daha yüksek bir potansiyele sahiptir. Süt ve et sığircılığı, küçük ve büyük baş hayvancılık, arıcılık ve tavukçuluk yapılmaktadır.

Çorum hayvancılık yönünden de önemli bir potansiyele sahiptir. İlde; 2015'te 163.950 adet büyükbaş, 257.367 adet küçükbaş, 4.593.435 adet kanatlı ve 37.264 adet arı kovanı vardır. İlde AB standartlarında üretimle yapılan yumurta üretimi önemli bir yer tutmaktadır. Yumurta üretiminde Türkiye genelinde 8. sırada yer almaktadır. Çorum'un ekonomik yapısında, hayvancılık önemli bir yer işgal eder. Tarımla uğraşan her ailede hayvancılık da yapılır. Bunun haricinde toplu işletmeler kurulmakta, özellikle tavukçuluk her geçen gün ilerlemektedir. 10.000 tavuk kapasiteli 5 işletme, 15.000 tavuk kapasiteli 2 işletme, 20.000 tavuk kapasiteli 2 işletme, 50.000 tavuk kapasiteli bir işletme açılmıştır. Koyun, kıl keçisi, tiftik keçisi, manda ve sığır beslenir. Çorum için hayvancılığın tarımdan ileri olduğu il olarak bahsedilir.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

TR83 İlleri Hayvan Varlığı

Cinsi		Samsun	Tokat	Çorum	Amasya	TR83	TR
Büyük Baş	Kültür	70.287	53.971	72.294	37.963	234.515	6.385.343
	Melez	160.257	79.521	73.335	56.280	369.393	5.733.803
	Yerli	63.262	42.147	16.246	36.727	158.382	1.874.925
∑ Sığır		293.806	175.639	161.875	130.970	762.290	13.994.071
∑ Manda		17.043	7.297	2.075	2.875	29.290	133.766
∑ BB		310.849	182.936	163.950	133.845	791.580	14.127.837
Küçük Baş	Koyun	182.866	251.224	208.897	129.459	772.446	31.507.934
	Keçi	21.302	58.147	48.470	68.892	196.811	10.416.166
∑ KB		204.168	309.371	257.367	198.351	969.257	41.924.100
Kanath		4.496.834	215.577	4.593.435	1.540.503	10.846.349	316.332.446
Arı kovanı		77.677	41.635	37.264	20.518	177.094	7.709.636

Kaynak: TÜİK, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Amasya hayvancılık yönünden önemli potansiyele sahiptir. Hayvancılık genelde aile işletmesi şeklindedir. Son yıllarda yapılan bazı çalışmalar ve destekler sonucu kültür hayvancılığında önemli ilerlemeler olmuştur.

İlde hayvan ticaretinin de önemli bir yeri vardır. Ayrıca, süt ve besi amaçlı büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, Amasya ekonomisinin de önemli bir yer tutmaktadır. Son dönemlerde hayvancılık ve kanatlı hayvancılık sektörüne yapılan yatırımların artmasıyla yumurta üretiminde de bir canlılık gözlemlenmektedir.

Bu sektörün canlanması sağlayan Suluova'da hizmete açılan 20.000 m² kapalı alanda faaliyet gösteren, günlük 1.000.000 yumurta/gün kapasiteye sahip üretim tesisinin kurulmuş olmasıdır. Tesis, ülke yumurta üretiminin %2,5'ini tek başına karşılayacak kapasitededir.

İlin 2015 yılı toplam büyükbaş hayvan sayısı 133.845'dir. Suluova ilçesinde hayvan ticareti önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'nin ilklerinden olan Suluova Besi OSB'nin üretime geçmesi ile birlikte, ilde hayvancılık ve yan sektörlerinde büyük bir canlılık olacağı ve ticaretin daha da artacağı düşünülmektedir.

10. TR83 İlleri Süt Üretimi

2000'li yıllardan sonra sağılan büyükbaş hayvan sayılarını incelediğimizde sağılan kültür sığırı ve melezi sayısında her yıl düzenli artış meydana geldiği, yerli sığır sayısının ise her yıl giderek azaldığı görülmektedir.

Sağılan manda sayısında ise 2005-2007 yılları arası düşüş yaşanırken, 2007 yılından itibaren artış olduğu görülmektedir. 2015 yılında 18 milyon tondan fazla süt üretilmiştir. Her geçen gün kültür ve kültür melezi sığır sayısında artış yaşandıkça büyük tarımsal işletmelerin faaliyete geçmesiyle süt üretimimiz devamlı artacağı görünmektedir.

TR83 bölgesi 989.963 ton süt üretimi ile ülke üretiminin %5.30'unu karşılamaktadır. TR83 bölgesinin en fazla süt üreten ili Samsun'dur.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

TR83 İlleri Süt Üretimi

Cinsi		Samsun	Tokat	Çorum	Amasya	TR83	TR
Sığır	Kültür	87.196	109.102	146.733	73.949	416.980	9.672.573
	Melez	160.650	115.833	94.583	58.842	429.908	6.315.366
	Yerli	30.868	29.574	11.384	19.918	91.744	945.581
Σ Sığır Süt Üretimi		287.587	254.509	252.700	152.709	938.632	16.933.520
Manda Sütü		8.873	3.619	1.066	1.455	15.013	62.761
Σ BB Süt Üretimi		296.640	258.128	253.766	154.164	953.645	16.996.281
Küçük	Koyun	8.511	9.387	6.096	3.999	27.993	1.177.227
Baş	Keçi	1.058	2.173	1.931	3.163	8.325	481.174
Σ KB Süt Üretimi		9.569	11.560	8.027	7.162	36.318	1.658.401
ΣBB+KB Süt Üretimi		306.209	269.688	261.793	161.326	989.963	18.654.682

Kaynak: TÜİK, 2015.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

11. TR83 İlleri Kırmızı Et Üretimi

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan 2015 yılı kırmızı et üretimi 1.149.532 ton olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılına göre üretimdeki artış 141.260 ton'dur. Sırasıyla 2013, 2012 ve 2011 yıllarında et üretimi 996.125 ton, 915.845 ton ve 776.915 ton olmuştur. Rakamlara bakılırsa son 4 yılda et üretimi yaklaşık 373 bin ton artmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan kırmızı et üretim istatistikleri 2010 yılına kadar; mezbahalarda kayıt altına alınan büyükbaş-küçükbaş hayvan kesimleri ile derisi Türk Hava Kurumuna ulaşan kurban derilerinden elde edilen verilere dayanmaktaydı. 2010 yılından sonra ülkesel et üretimi TÜİK tarafından yayınlanan dönemsel bültenler ile açıklanmaktadır. Bu tarihlerden sonra illerin et üretim bilgilerine ulaşılamamaktadır. 2015 yılı Türkiye et üretimini 2009 yılı ile de kıyasladığımızda %178 fark görülmektedir. TR83 alt bölgesinin hayvancılık potansiyelinin de iyi olduğundan yola çıkarak tabloda görülen et üretimlerinin de Türkiye ölçeğinde arttığını düşünebiliriz.

Aşağıdaki tabloda TR83 bölgesi et üretiminin 2009 yılındaki yansıması gözükmemektedir. Rakamlar bu yıldan sonra il düzeyinde yayınlanmadığından bugünkü durumu yansıtmayacak kadar düşük seviyede olduğu kanaatindeyiz. Samsun ilinin 2015 yılı et üretiminin Gıda Tarım ve Hayvancılık İl müdürlüğü kayıtlarına göre 11.944 ton olduğunu görmekteyiz. Bu rakam 2009 yılı et üretiminin 2,6 katıdır. Tablo değerlerinin bu artışlar dikkate alınarak yeniden yorumlamaya açıktır.

TR 83 İlleri Kırmızı Et Üretimi

Cinsi	Samsun	Tokat	Çorum	Amasya	TR83	TR
BB Hayvan	4.046	1.297	3.140	7.841	16.324	326.292
KB Hayvan	393	428	640	326	1.787	86.309
Toplam	4.439	1.725	3.780	8.167	18.111	412.601

Kaynak: TÜİK, 2009.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

12. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

SORUN	ÇÖZÜM ÖNERİSİ/AÇIKLAMA
Pazar yerlerinde satışa sunulan özellikle hayvansal ürünlerin nakli, izlenebilirliği ve muhafazası noktasında daha sağlıklı kontrol ve denetim yapılabilirdir.	Belediye Başkanlıklarıyla koordinasyonun sağlanması
İlimizde süt fiyatları diğer bölgelere oranla düşük seviyededir	Üretici birlikleri süt toplama faaliyeti gerçekleştirmeli, Bakanlık süt toplayan ve pazarlayan birliklere, soğutma tankı başta olmak üzere makine ekipmanı bedelsiz tahsis etmelidir.
Sütte konusunda en önemli sorunlardan biri olan kaliteli süt ve hijyen sorunudur. Bunun nedeni küçük ve orta işletmelerde yapılan süt üretiminde halen yapılan elle sağımdır	İşletmelerde el ile yapılan sağımlar bitirilmelidir. 2015 yılına kadar uygulanmakta olan kırsal kalkınma yatırımları kapsamında verilen makine ekipman desteği başlatılmalı, süt sağım makineleri ve süt sağım ünitelerine öncelik verilmeli, talep edilen tüm süt ünitelerine ve soğutma tanklarına destek sağlanmalıdır. Ancak bu şekilde makine ile sağımı yapılan hayvan sayısı arttırılabilir.
Süt fiyatlarında üretici yeterince kazanamamaktadır. Bu nedenle dişi hayvanlarını et fiyatlarının da yüksekliği nedeniyle kesim yapar hale gelmiştir.	Sütte ulusal süt konseyi tarafından belirlenen, 1.15 TL fiyat arttırılmalıdır. Sütün az üretildiği bölgelerde bu fiyat daha da yükseltilmeli ve bölgesel olmalıdır. Süt fiyatlarında taban fiyat uygulamasına geçilmeli, yasal mevzuatla bu uygulama desteklenmelidir. Süt üretici birliklerine bölgesel fiyat belirleme konusunda yetki verilmeli veya üretici birliklerinin bu konuda görüşleri mutlaka alınmalıdır. Anaç sığırların mezbahane kesimi kesinlikle yasaklanmalıdır
Damızlık manda sorunu	İslah çalışmalarına ağırlık verilerek uysal ve süt verimi yüksek damızlık ithaline izin verilmeli. İslah projesinin süresi uzatılmalı.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

SORUN	ÇÖZÜM ÖNERİSİ/AÇIKLAMA
2015'te uygulanan anaç sığır ve buzağı desteklemeleri, yem ve diğer giderlere oranla düşük kalmıştır. Üreticiler yılda bir kez almış oldukları destekleme ile süt üretimine katkı sağlayamamaktadır.	Anaç sığır ve buzağıda uygulanan 2015 fiyatları mutlaka arttırılmalıdır. Kültür ırkı ve melezi anaç sığırlara, tohumlama şartıyla verilen 225-350 TL destekleme ödemesi tek fiyat olarak 500 TL ye çıkarılmalıdır. Suni tohumlamadan doğan buzağılara verilen destek 200 TL'ye çıkartılmalı ve yılda en az 3 dönemde ödenmelidir.
Bakanlık ve TSE standartlarına uygun küpe temini yapılmasına rağmen takılan küpelerin düşme oranının yüksek olması, buna bağlı olarak hayvan hareketleri ve desteklemelerde problem yaşanması	Büyükbaş hayvanlar içinde çipli veya benzeri bir küpe modeline geçilmesi
Süt üretici birlikleri anaç sığır ve buzağı desteklemelerinde, üyelerin tohumlama kayıtlarını buzağı bilgilerini il/ilçe müdürlükleri vasıtasıyla yapmaktadır. Bu da hem ilçe müdürlüklerinin iş yükünü arttırmakta hem de verimliliği azaltmaktadır	Süt üretici birliklerine tohumlama kayıtlarının görüntülediği, damızlık sığır yetiştirici birliği tarafından kullanılan, bakanlık E-ıslah veri tabanı şifresi verilmelidir. Sadece görüntüleme amaçlı kullanılacak olan sistem sayesinde, birlik üyelerinin işletmede bulunan hayvanların tohumlama kayıtları için il/ilçe müdürlüğüne gerek kalmadan bilgi amaçlı kullanılması uygun olacaktır
Veteriner Biyolojik Ürünler için Soğuk Zincir Takip işlemleri için İzleme ve Veri kayıt sisteminin Bakanlık düzeyinde yapılacağı belirtilmiştir. Halen sistemin kurulmaması aşı zayıflığı ve hastalıklarla mücadelede olumsuz sonuçlar ortaya çıkartmaktadır.	İzleme ve Veri kayıt sisteminin Bakanlık tarafından kurulmasının sağlanması ya da yetkinin İl Müdürlüklerine devrinin sağlanması,
Hayvancılık desteklemesinde kayıt işlemlerinin hem TURKVET sistemine, hem de E-İslah üzerinden olmak üzere iki sisteme de ayrı ayrı kayıt yapılması; desteklemelerde hata yapılmasına ve nitelikli işgücünün verimsiz kullanılmasına sebep olmaktadır.	Her iki sistemin tek bir sistem üzerinde birleştirilmesi hatayı ve iş gücünü azaltacaktır.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

SORUN	ÇÖZÜM ÖNERİSİ/AÇIKLAMA
Hayvancılık işletmesi kurmak isteyen yetiştiricilerin kredi başvurularında bankaların istemiş olduğu ipotek, sigorta vb. konular küçük işletmeleri olumsuz etkilemektedir.	Hayvancılık kredisi almak isteyenlerin başvurularında bankalarca istenen yükümlülüklerin yumuşatılması yönde bir çalışmanın yapılması uygun olacaktır.
Maliyet açısından hayvancılığın en önemli girdisi yemdir ve yemin yüksek maliyeti üretici olumsuz etkilemektedir.	Ucuz yemin kaynağı meralar, silaj ve yem bitkisi üretimidir. Desteklerin artırılarak yem bitkileri ekiliş alanı ve dolayısıyla üretiminin artırılması sağlanmalıdır. Öncelikle meraların amacı dışında kullanımına son verilmeli ve bozulmuş meralarımız ıslah edilmelidir.
Ülkemizde işletme büyüklükleri 1- 8 baş arasındadır.	20 baş ve üzeri olan işletmeler geçim sağlayacak seviyededir. Kredi ve desteklerin gerçekten bu işi yapacak yetiştiricilerimize verilmeli ve kolaylıklar sağlanmalıdır.
Hayvancılık işletmelerinde çalışacak kalifiye eleman bulunmaması sorundur.	Küçükbaş hayvancılıkta uygulanan sürü yöneticisi desteği, büyükbaş hayvancılık işletmelerinde de uygulanmalıdır.
Yerleşim birimlerinin dağınık olması, kuzuların farklı zamanlarda doğması gibi sebeplerden Tarım il/ilçe müdürlüklerince takılmakta olan kulak küpelerini takmada aksaklıklar meydana geldiği görülmektedir	Yetiştiricilerin kayıt sistemine adapte olmalarını sağlamak, sorumluluk bilinçlerinin geliştirmek, işleri kolaylaştırıp verimliliği arttırmak amacıyla küçükbaş hayvanlara takılmakta olan küpelerin yetiştiricilere zimmetlemek kaydıyla yetiştiricilerce takılmasının sağlanmasının ve bu konu ile ilgili cezaların artırılmasının, yetiştiricilerce takılan küpelerin numaralarının birlik teknik elemanlarınca kayıt sistemine kayıtlara geçirilmesinin işleri kolaylaştırılacağı düşünülmektedir.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

SORUN	ÇÖZÜM ÖNERİSİ/AÇIKLAMA
Hayvan alım satımlarında yaşanan zorluklar	Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi hayvan alım satımlarının birlikler aracılığı ile yapılması. Böyle bir uygulama oluşturursak komisyoncu aradan çıkacak, salgın hastalıklar büyük oranda engellenecek, damızlık hayvan kesimi engellenerek ülke ekonomisine katkı arttırılacak, damızlık vasfı olan hayvanların yaşamaları sağlanarak büyük ölçüde ekonomiye yarar sağlayacaktır.
Arıcılık, bal üretimi az.	Ana arı ve bal desteklemesi kontrollü olarak başlamalıdır.
DOKAP Projeleri kapsamında bölgesel tip proje eksikliği işi yavaşlatıyor.	Bölge iklimine uygun tip projeler gerçekleştirilmeli, yatırımcıya düşük ücret karşılığı temin edilmeli
DOKAP projesi kapsamında anaç sığır ve buzağı desteklemelerinde uygulanmakta olan besilik materyal bireysel müracaatları örgütlenmeyi baltalamaktadır.	Bu destek kaleminin birlikler üzerinden verilmesi, Birliklerin gelirini arttıracacağı gibi dağılımında önüne geçecektir. Örgütlü yapımız kurumsallık kazanacaktır.
Kooperatif Kredi takibi	T.C. Ziraat Bankası ve Bakanlığımız kayıtlarını güncelleyip karşılaştıracak bir program üzerinde çalışılmalı
Kooperatiflerin hayvan alımında sorunlar vardır	Kooperatiflerin 40-50 kişilik değil de, isteyen istediği kadar hayvan alması sağlanmalıdır. Bunun yanında hayvancılık destek ve kredilerinin amacı dışında kullanımı engellenmelidir. Amaç dışı kullanımın tespiti halinde caydırıcı cezalar getirilmeli ve bu cezalar uygulanmalıdır.
Hayvan başına yapılan destekleme ödemelerinde örgütlenme sıkıntısına sokulmaktadır.	Hayvan başına yapılan destekleme ödemeleri örgütler aracılığıyla yapılmalıdır. Bu şekilde örgütler daha da güçlenerek ülke hayvancılığına daha iyi katkılar verebilir.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kaynaklar

- Altındağ, M., Hekimoğlu, B., Bugüne Kadar Fındık Sektöründe Uygulanan Politikalar. Rapor. 2014.
- Altındağ, M., Hekimoğlu, B., Samsun İlinde Meyvecilikte Yeni Bir Açılım: Meyvecilik Tarım Havzaları, Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi Temmuz 2009.
- Altındağ, M., Hekimoğlu, B., TR83 Alt Bölgesi Tarım Ve Tarımsal Sanayi Potansiyelinin Karşılaştırılması Eylül 2014 Samsun GTHİ.
- Altındağ, M., Hekimoğlu, B., Türkiye ve Samsun İlinde Su Ürünleri Sektörünün Mevcut Durumu Sorunları ve Çözüm Önerileri, Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi. Haziran 2012.
- Anonim, 2006. TR83 Samsun Alt Bölge Tarım Master Planı-2006.
- Anonim, 2008. Sözleşmeli Üretim İle İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 26 Nisan 2008 tarihli ve 26858 Sayılı Resmi Gazete.
- Anonim, 2010. Samsun Ekonomisine Yön Veren Sektörler Rekabet Analizi OKA-2010.
- Anonim, 2011. Samsun İli Tarım Master Planı, DAPA Araştırma Planlama Danışmanlık İnşaat Ltd. Şti. 2011.
- Anonim, 2012. Tarımda Sözleşmeli Üretim Model Ve Samsun İli Yaklaşımı, Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi Haziran 2012.
- Anonim, 2013. Fındık Çalıştayı Sonuç Raporu 18-19 Aralık 2013 Ankara.
- Anonim, 2013. İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (Sege-2011) Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Ankara 2013.
- Anonim, 2013. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Su Ürünleri ve Balıkçılık Sektör Raporu Samsun. 2013.
- Anonim, 2013. Samsun İktisadi Rapor 2013.
- Anonim, 2013. Seçilmiş Göstergelerle Samsun TUIK 2013.
- Anonim, 2013. Su Ürünleri ve Balıkçılık Sektör Raporu OKA.
- Anonim, 2013. Türkiye Tarım Sektörü Raporu. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği 2013.
- Anonim, 2014. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü Su Ürünleri İstatistikleri.2014.
- Anonim, 2014. İstanbul Yaş Meyve –Sebze İhracatçılar Birliği 2014 Faaliyet Raporu.

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

- Anonim, 2014. Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018., tarımsal yapıda etkinlik ve gıda güvenliği Özel ihtisas komisyon raporu.
- Anonim, 2014. Samsun Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2014 Yılı Çalışma Raporu.
- Anonim, 2014. TR83 Bölgesi İlçeleri Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi OKA 2014.
- Anonim, 2014. TÜİK Su Ürünleri İstatistikleri.2014.
- Anonim, 2014. Ulusal Kırmızı Et Konseyi-Kırmızı Et, Yem, Süt Sektör Analizi- Ocak 2014.
- Anonim, 2014. X. Kalkınma Planı 2014-2018 Özel İhtisas Komisyon Raporları, Ankara 2014.
- Anonim, 2015. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023
- Anonim, 2015. Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi Bild. Kitabı 1-2,12-16 Ocak 2015 Ankara.
- Anonim, 2016. Fındık. www.fiskobirlik.org.tr
- Anonim, 2016. Kanatlı Sektörü. www.bysd.org.tr
- Anonim, 2016.. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=26617
- Arpacı, T., Tarımsal Pazar Koordinasyonu ve Ekonomik Gelişme, 1982, Ankara.
- Aydın, B., Tarımda Sözleşmeli Üretim Modeli. Ekonomik Yaklaşım, Sayı: 65.
- Boratav, K., Yeni Dünya Düzeni Nereye, İmge Kitabevi Yayınları, 2000, Ankara.
- Ergun, E., Karalar, F., Türkiye’de Sözleşmeli Üretim Yapan ve Yapmayan İşletmelerin Temel Yapısal Özellikleri, Türkiye II. Tarım Ekonomisi Kongresi.
- Hekimoğlu, B., Altındağ, M., 2006. TR83 Tarım Master Planı 2006, Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi.
- Hekimoğlu, B., Altındağ, M., 2012. Samsunda Dondurulmuş Gıda Sektörü Potansiyeli, Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi. Nisan 2012.
- Hekimoğlu, B., Altındağ, M., 2013. Samsun Tarımı ve Samsun’da Tarımsal Yatırım İçin Uygun Sektörler ve Alanlar. Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi.
- Hekimoğlu, B., Altındağ, M., 2013. Samsun Yumurta Tavukçuluğu Üzerine Değerlendirme. Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi 11 Aralık 2013.
- Hekimoğlu, B., Altındağ, M., 2014. Samsun İlinde Sebze Üretim

TR831 Hayvancılık Sektörü Üretim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sektörü.

Hekimoğlu, B., Altindeğer, M., Samsun İli Kaypa Biber Üretim-İşleme ve Pazar Raporu, Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi. Mayıs 2102.

Hekimoğlu. B., Korkmaz, A., 2012. Samsun İli Tarımsal Yatırımcı Rehberi, Samsun GTHİ Strateji Geliştirme Birimi. Kasım 2012.

Korkmaz, A., 2014. Samsun Arıcılığının Yapısı Sorunları ve Çözüm Önerileri., Aralık 2014.

Oral, N., 2004. Küresel Sömürgecilik Aracı: Sözleşmeli Üretim. 27 Ocak 2004.

Özışık, Ş., 2006. Samsun Köylerindeki Göç Hareketleri ve Sebepleri. 19 Mayıs Üniversitesi Yayınları. 2006.

Şahin Y., 2011. AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü, İKV, Eylül 2011.

Şahin, Y., 2012. 81 İl Durum Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü. Mayıs 2012 Ankara.

Şamlı, H., E., Okur, A., A., 2016. Tüm Yönleriyle Yumurta, İstanbul Ticaret Borsası Yayınları. Yayın No: 208 Sektör Araştırmaları: 2016/1